

Archeologienota

Alken, Steenweg 119a-121

Deel I

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek
2020A195

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R.,(2020), Alken, Steenweg 119A-121, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2020-02, D/2020/12654/02

Rik van de Konijnenburg, Grauwe Torenwal 6/00/1 - B-3960 Bree (BE), Mob. 0496 209 018,
e-mail: rik.vandekonijnenburg@telenet.be

© 2020 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

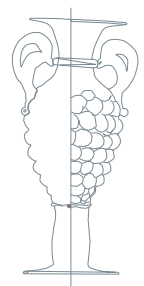
Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2020/12654/02

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

Coverfoto: Alken, Steenweg 119a-121, luchtopname 2018 (bron: geopunt.be)

Inhoud

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

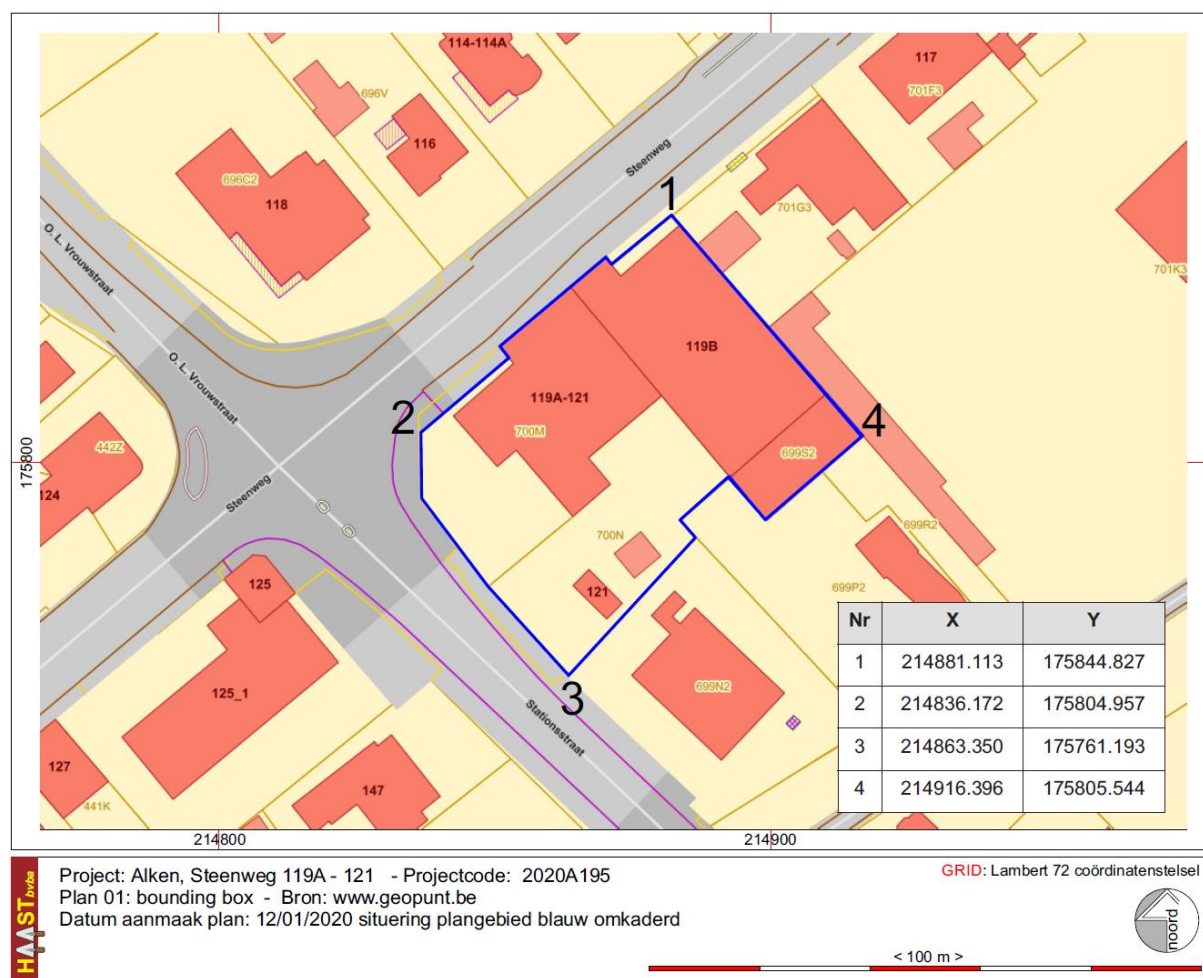
1. Beschrijvend gedeelte
 - 1.1. Administratieve gegevens
 - 1.2. Archeologische voorkennis
2. Onderzoeksopdracht, beschrijving van de geplande werken
3. Werkwijze
4. Assessment rapport
 - 4.1. De landschappelijke, geologische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied
 - 4.2. Historische situering
 - 4.3. Archeologische situering
5. Besluit
 - 5.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen en afweging van de onderzoeksmethoden
 - 5.2. Advies
6. Synthese
 - 6.1. Samenvatting gespecialiseerd publiek
 - 6.2. Samenvatting niet-gespecialiseerd publiek
7. Bibliografie
8. Figurenlijst
9. Bijlagen

1. Beschrijvend gedeelte

1.1. Administratieve gegevens

Projectcode	2020A195
Actoren	Rik van de Konijnenburg, OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatie: Provincie	Limburg
Gemeente	Alken
Deelgemeente	Alken
Site-adres	Steenweg 119A - 121
Kadastrale gegevens	Alken, Afdeling 1, sectie B, percelen 700k, 700m, 700n, 699s ²
Oppervlakte onderzoeksgebied	3447,07 m ²
Kadastraal percelenplan	Zie fig. 2
Topografische kaart	Zie fig. 3
Relevante termen thesauri OE	bureauonderzoek

Fig. 1: Bounding Box:

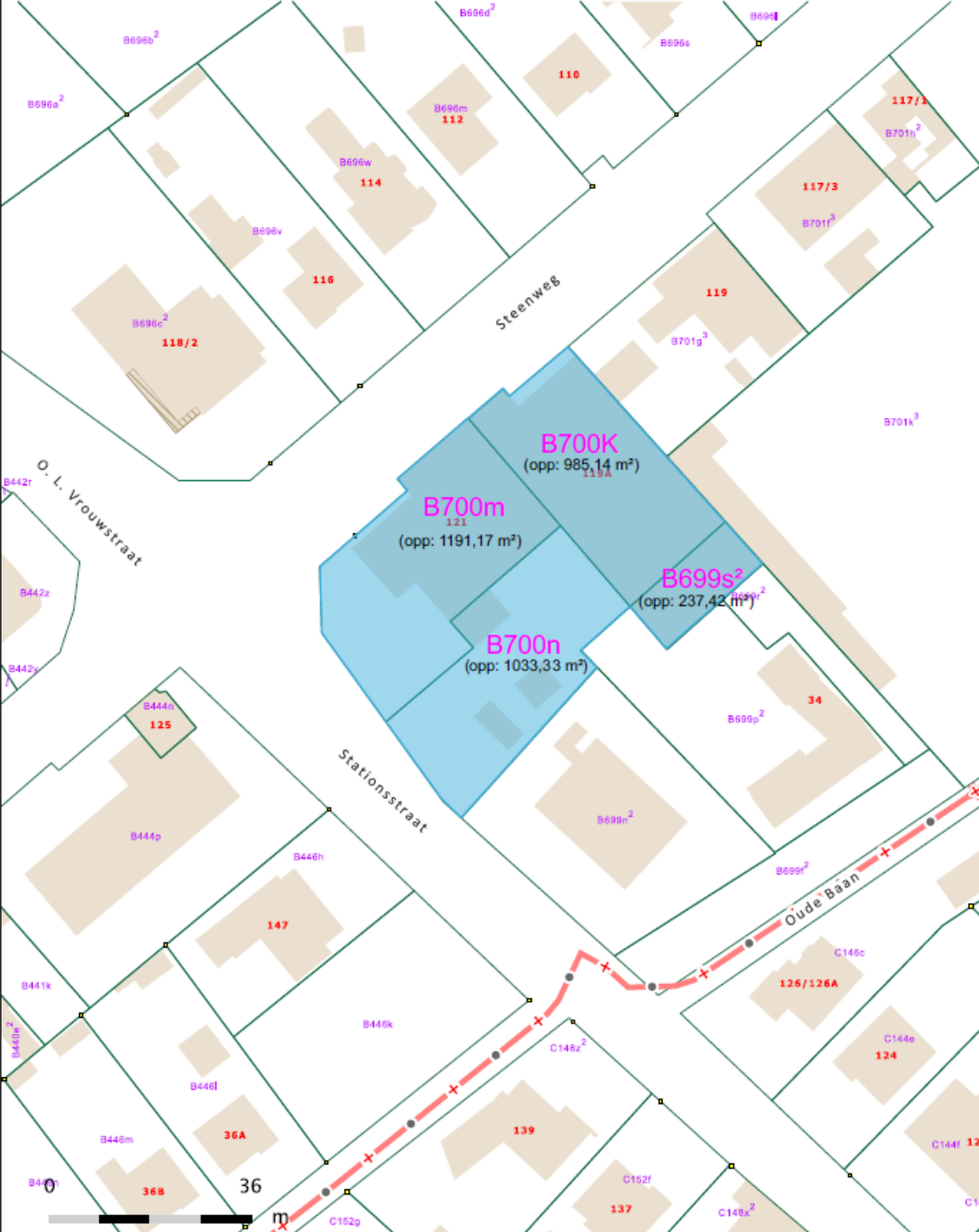
 Federale Overheidsdienst FINANCIEN
Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie

Alken, Steenweg 119A-121

Gecentreerd op: ALKEN 1 AFD

Meest recente toestand

Schaal: 1/1000

© 12/01/2020 - De AAPD is de auteur van het kadastraal percelenplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal percelenplan geleidelijk vervangen door een dataset beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal percelenplan.

percelen B700m, B700n, B700k en B699s², totale opp gemeten op cadgis.be 3447,07 m²

 .be

Alken, Steenweg 119a-121 – projectcode 2020A195 - verslag van het bureauonderzoek

Fig. 3: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1/10.000. © NGI & cartoweb

Fig. 4: Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto 1971. © geopunt.be

1.2. Archeologische Voorkennis

Er is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd binnen de grenzen van het projectgebied, noch zijn er vondstmeldingen bekend.

2. Onderzoeksopdracht

Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag. Uitstel van veldwerk wordt gevraagd om economische en praktische redenen; binnen het projectgebied bevindt zich een handelspand in uitbating. **Alvorens eventueel archeologisch veldwerk kan uitgevoerd worden dienen de bestaande panden afgebroken te worden tot maaiveld niveau. Vloeren mogen opgebroken worden zonder evenwel de funderingslagen te verwijderen. Eventueel aanwezige kelders mogen niet uitgebroken worden. De verharding van de parking dient voorafgaand aan eventueel archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem onaangeroerd te blijven.**

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016 en navolgende wijzigingen.

Overwegende dat,

- de aanvrager van de stedenbouwkundige vergunning een privaatrechtelijk rechtspersoon is,
 - de aanvraag geen betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (gga-zone), zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering,
 - de aanvraag geen betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden,
 - de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,
 - de betrokken percelen volledig gelegen zijn buiten woon- of recreatiegebied,
 - de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3000m² bedraagt, **(i.c. 3447,07 m²)**
 - de geplande ingreep in de bodem groter zal zijn dan 1000m², **(i.c. 1276,29m², enkel kelder opp)**
- Dan dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning.

Vraagstelling

Het bureauonderzoek heeft tot doel het projectgebied archeologisch te evalueren op basis van bestaande bronnen en de impact van de geplande werken op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed te bepalen. Dit houdt in dat er informatie wordt verzameld over de mogelijke aanwezigheid of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied. De kenmerken, de relatie met het omringend landschap, de bewaringstoestand en de waarde van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed worden ingeschat. Ook de manier waarop de geplande bodemingrepen worden uitgevoerd maakt deel uit van de evaluatie.

Het bureauonderzoek formuleert een antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
- Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
- Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval:
 - Welke methode levert het meeste informatie op?
 - Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

Beschrijving van de geplande werken

Afbraak van de bestaande gebouwen:

gebouw	oppervlakte	oppervlakte perceel	(bebouwde) opp in % tov het kadastraal perceel
nr.1	965,24 m ²	985,14 m ²	97,98 %
nr.2	750,66 m ²	1191,17 m ²	63,02 %
nr.3	25,37 m ²	1033,33 m ²	2,45 %
nr.4	234,51 m ²	237,42 m ²	98,77 %
parking	870 m ²		28,09 %*
tuin	503 m ²		14,59 %*
Totaal	3348,78 m ²	3447,06 m ²	97,15 %

* % grondinname ten opzichte van het volledige terrein

Fig. 5: Gegeoreferentieerd opmetingsplan bestaande toestand / afbraakplan

Nieuwbouw:

Algemeen:

Op de vrijgekomen percelen wordt er 1 volume opgetrokken voorzien van een van parkeerkelder. Het gebouw is geconcepieerd met platte daken en wordt voorzien van duurzame en esthetische materialen.

- gelijkvloers is ruimte voorzien voor 2 appartementen en een commerciële ruimte.
- verdieping +1 is ruimte voorzien voor 2 appartementen en een kantoorruimte.
- verdieping +2 zijn 15 appartementen voorzien.

Inplanting:

Het gebouw is op een ruime afstand van de perceelgrenzen ingeplant. Aan 3 zijden is een brede groene zone voorzien als buffer naar de omliggende bebouwing. In deze groenzones worden eveneens parkings voorzien waaronder gelijktijdig ook het regenwater, dat zal vallen op de verhardingen, ter plaatse infiltreren. Langs perceelgrenzen zonder bestaande groene afsluiting worden haagbeplantingen voorzien.

Op deze manier kan de groenzone als buffer dienen tussen private circulatie op het perceel en de openbare weg met name het kruispunt Steenweg - Stationsstraat. Door de aanleg van deze groene buffer is het mogelijk de verkeersstroom te regelen waarbij er 1 inrit en 1 uitrit voorzien is, dit om de veiligheid voor alle verkeer te maximaliseren.

Om voor de commerciële functies op niveau 0 maximale zichtbaarheid te creëren wordt het volledige gebouw op een sokkel van 80cm geplaatst. Deze sokkel doet mede dienst als veilige rondgang voor zacht verkeer boven het niveau van rondgaand verkeer. Ook de kelderdiepte kan op deze manier beperkt worden tot 2,15 m onder het bestaande maaiveld waardoor grondverzet geminimaliseerd kan worden en de inrit verkort.

Kelder

De nieuwbouw omvat de bouw van een ondergrondse kelder/parkeergarage met een oppervlakte van 1276,92 m².

ondergrondse constructie		
oppervlakte van het volledige ondergronds gedeelte	1276,29	m ²
volume	2744,024	m ³
diepte (tot maaiveld)	2,15	m ²
parkeerplaatsen		
parkeerplaatsen in het gebouw	31	stuks

Buitenaanleg

Buitenaanleg		
parkeerplaatsen buiten het gebouw	36	stuks
voorbehouden parkeerplaatsen buiten het gebouw	5	stuks
aantal parkeerplaatsen voor fietsers buiten het gebouw	20	stuks

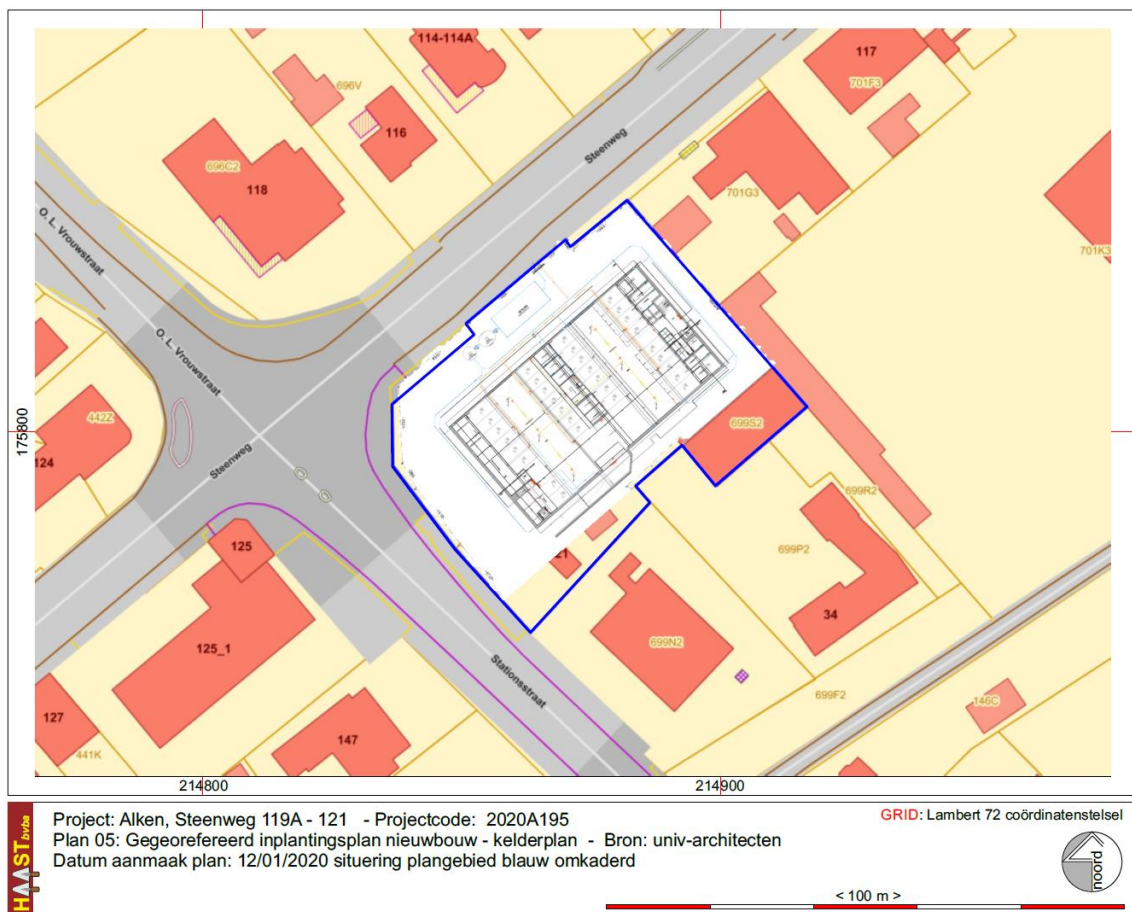

Fig. 6: Inplanting van de nieuwbouw gegeoreferent

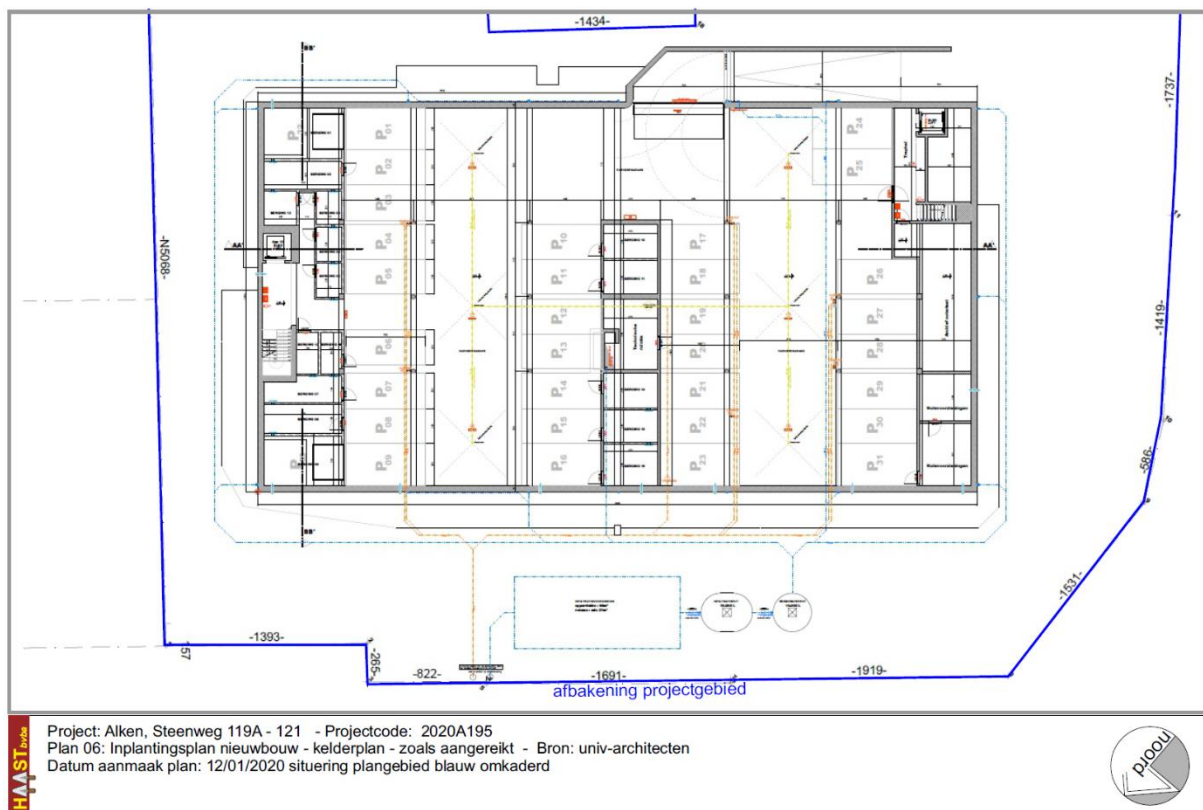

Fig. 7: Kelderplan zoals aangereikt

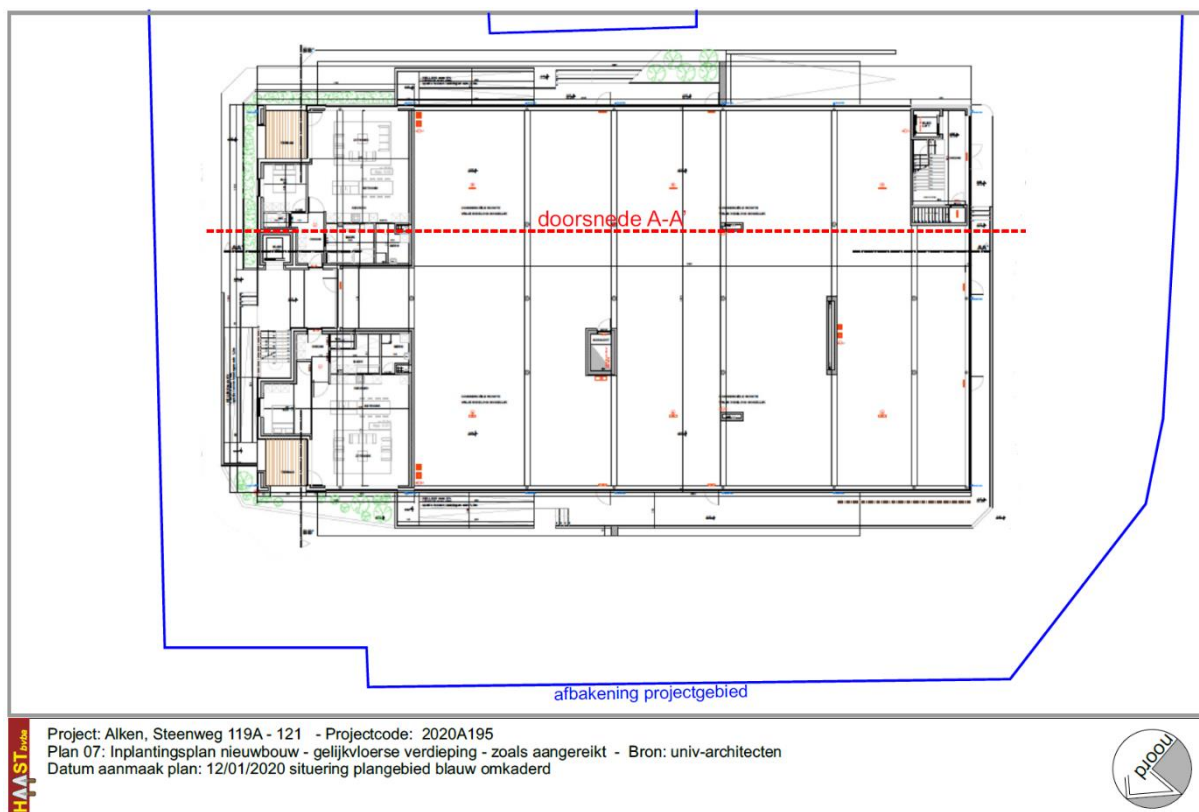

Fig. 8: Inplantingsplan nieuwbouw – gelijkvloerse verdieping

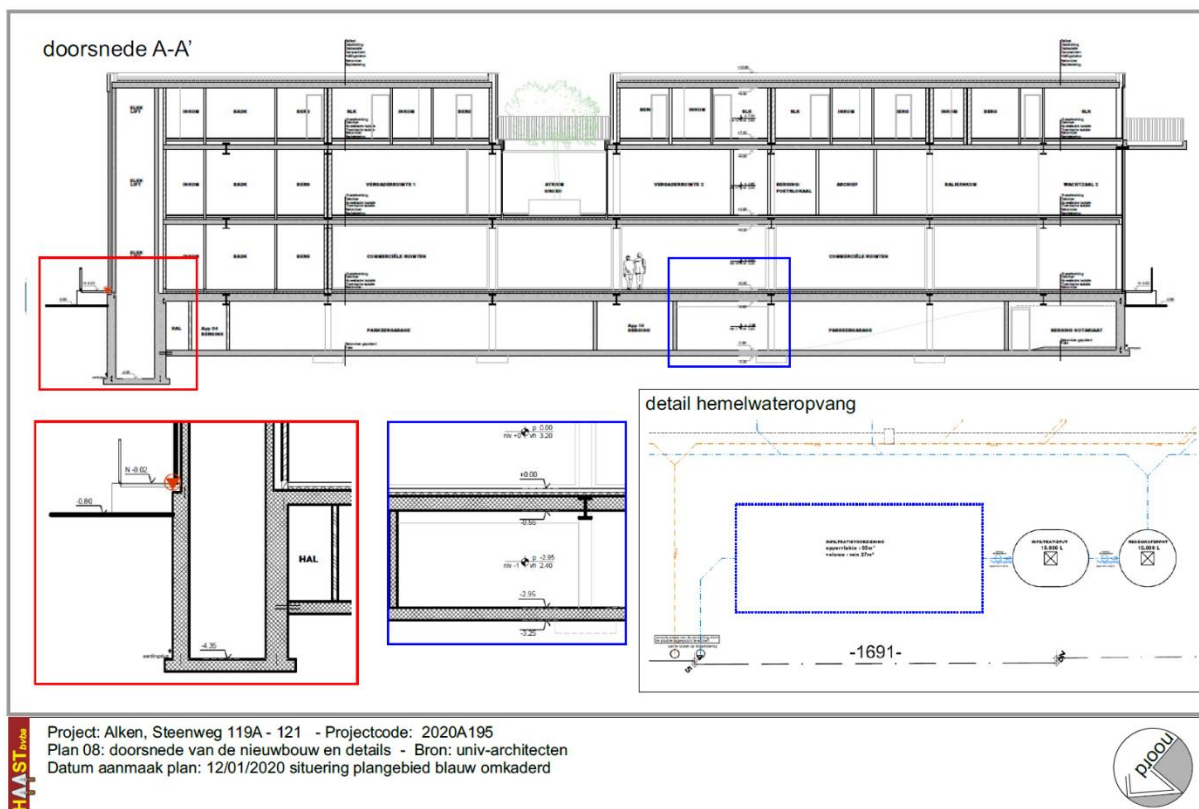

Fig. 9: Doorsnede en details doorsnede en hemelwateropvang van de nieuwbouw

3. Werkwijze

Met dit bureauonderzoek willen we inzichten krijgen in de huidige archeologische, historische en landschappelijke kennis van het onderzoeksgebied en de omgeving. Die inzichten worden verder getoetst aan de geplande ingrepen in de bodem. Het doel is te bepalen in hoeverre verder archeologisch onderzoek aangewezen is om zo te komen tot een programma van maatregelen teneinde de archeologische waarde en mogelijke kennisvermeerdering op archeologisch vlak voor de site en de omgeving van het projectgebied in te kunnen schatten. Om een antwoord te formuleren op de gestelde onderzoeksvragen werden diverse bronnen geraadpleegd waarvan de referenties gebundeld werden in de bibliografie.

Om een inzicht te krijgen in de archeologische kennis betreffende het gebied werd de Centraal Archeologische Inventaris geraadpleegd (cai.onroerenderfgoed.be en geo.onroerenderfgoed.be) en de verslagen van eerdere onderzoeken op aanpalende percelen.

Wat betreft de landschappelijke ligging, de tertiairgeologische en quartairgeologische gegevens en de geomorfologie werd gebruik gemaakt van de websites www.geopunt.be en <https://dov.vlaanderen.be>. Via [geopunt.be](http://www.geopunt.be) werden de historische kaarten geraadpleegd (Ferrariskaart, Vandermalenkaart, Atlas der Buurtwegen), evenals luchtfoto's van het projectgebied van 1971 tot en met 2018; enkel de betekenisvolle foto's werden in deze studie opgenomen. Via het Cartesiusportaal werden de historische topografische kaarten geconsulteerd, ook hier werden enkel de betekenisvolle kaarten opgenomen. Het kadasterplan werd opgevraagd via de publieke cadgis viewer van de federale overheid (http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE).

Alle gebruikte rasterdatasets werden opgehaald via PYTHAGORAS software en bewerkt met CORELDRAW X6.

4. Assessmentrapport

4.1. De landschappelijke, geologische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

Geografische en topografische situering

Het projectgebied is gesitueerd aan het kruispunt van de Steenweg met de Stationsstraat in Alken binnen een relatief dens verstedelijkt/bebouwd gebied (lintbebouwing). Ten oosten van het projectgebied bevindt zich het treinstation van Alken, ten noorden, palend aan het projectgebied bevindt zich een bedrijfspand en open opslagruimte voor bouwmaterialen. Tussen de spoorlijn en het projectgebied, de spoorlijn en de Steenweg, is er nog een zone met akkers en weiden.

De streek behoort geografisch tot Vochtig Haspengouw met als belangrijkste rivieren de Gete en de Herk. De dalen van beide rivieren en hun bijriviertjes zijn breed en vlak. Op sommige plaatsen zijn op kleiig substraat enkele getuigenheuvels of microcuesta's gelegen.

Naar hoogteligging is het terrein gemiddeld gesitueerd op +43,65 m TAW. Het terrein daalt algemeen licht van west naar oost, van +44 m TAW naar +43 m TAW; de meest westelijke hoek van het terrein bevindt zich op +43,86 m TAW, de meest oostelijke hoek is gelegen op +43,60 m TAW. Het terrein palend ten westen aan het projectgebied, de open opslagruimte, bevindt zich gemiddeld op +42,90 m TAW.

Het terrein daalt heel licht naar de vallei van de Herk die ten noorden en oosten van het projectgebied stroomt. Ten oosten van het projectgebied is een vlechtwerk van afwateringsgrachten en beken met onder meer de Simsebeek, de Stasveldgracht en de Hondsgriacht. Dit vlechtwerk van beken en de Herk is gesitueerd op ca. 900 m afstand ten oosten van het projectgebied. De Herk en de beken ten noorden zijn gesitueerd op een afstand van ca. 800 m.

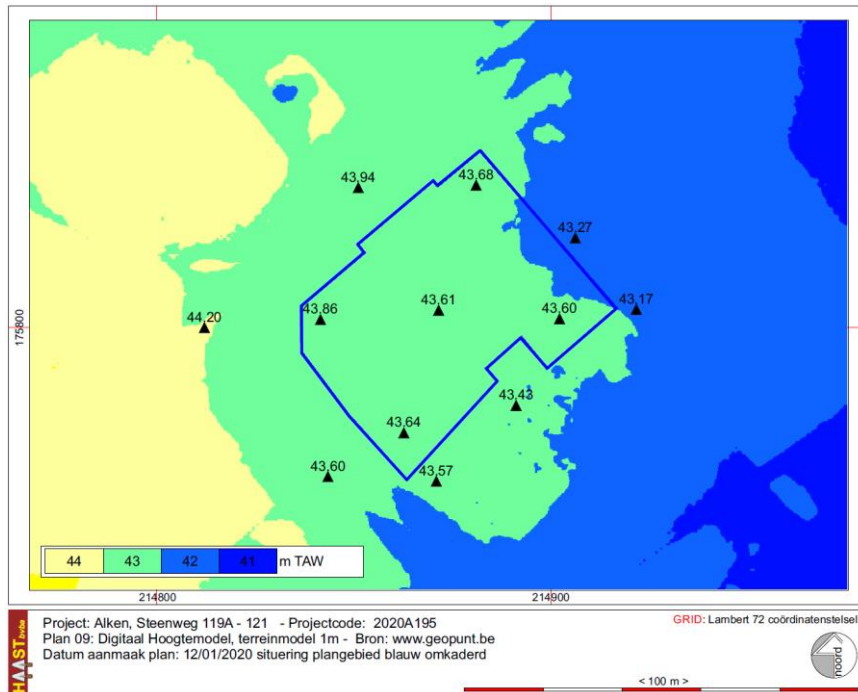

Fig. 10: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op projectgebiedschaal © Geopunt.be

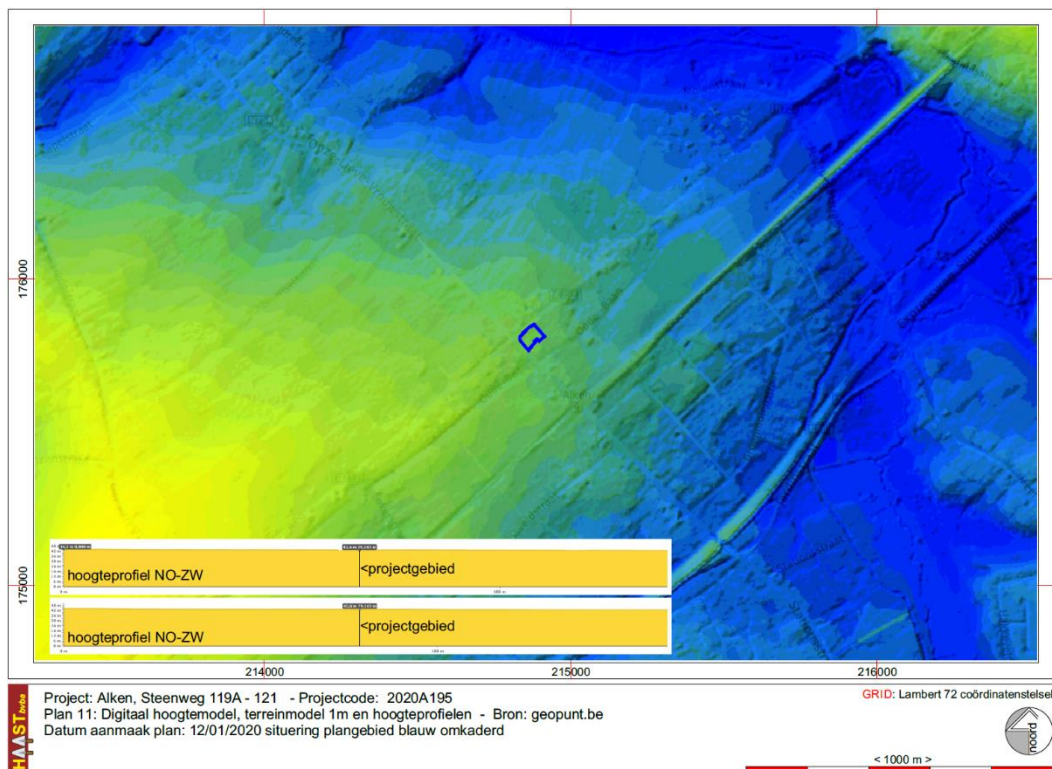

Fig. 11: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op macroschaal © Geopunt.be

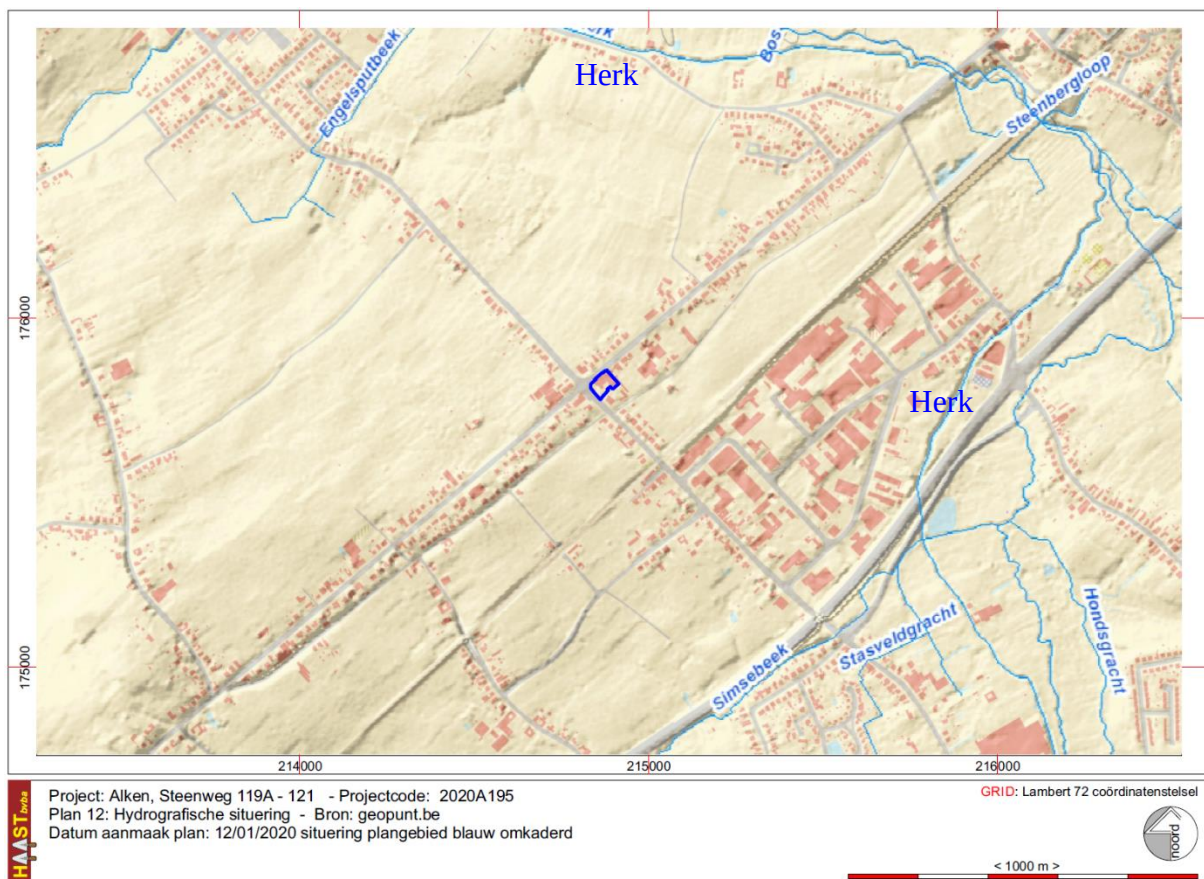

Fig. 12: Hydrografische situering van het projectgebied. © Geopunt.be

Geologische en bodemkundige situering

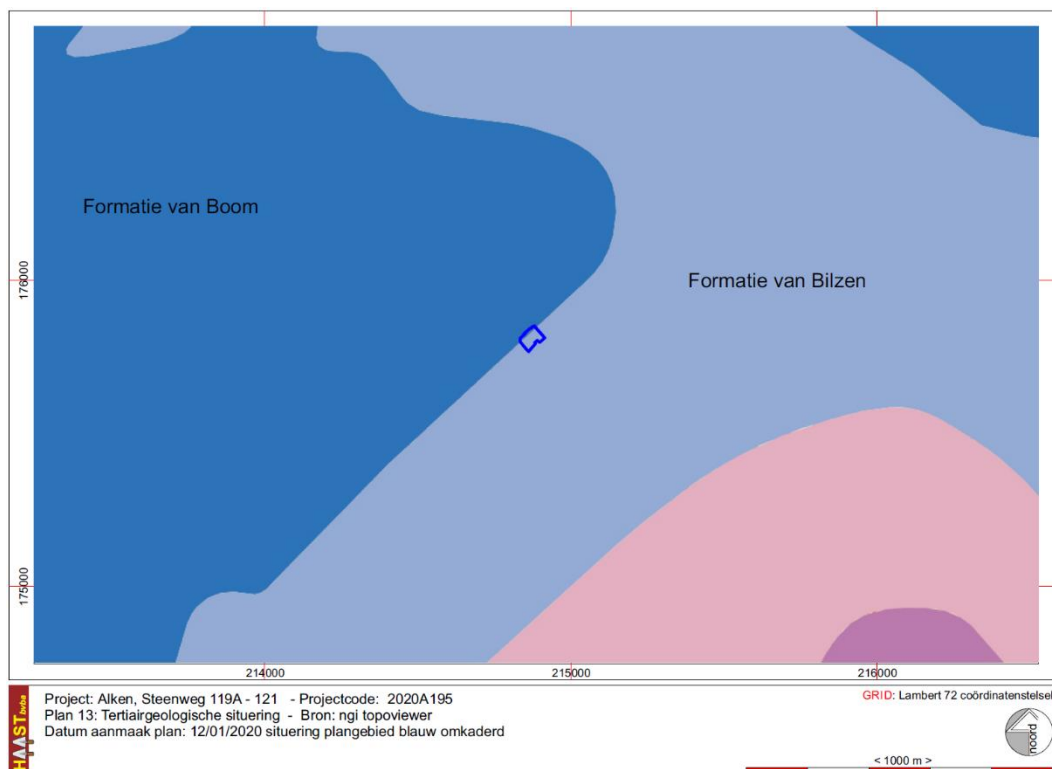

Fig. 13: Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart © geopunt.be.

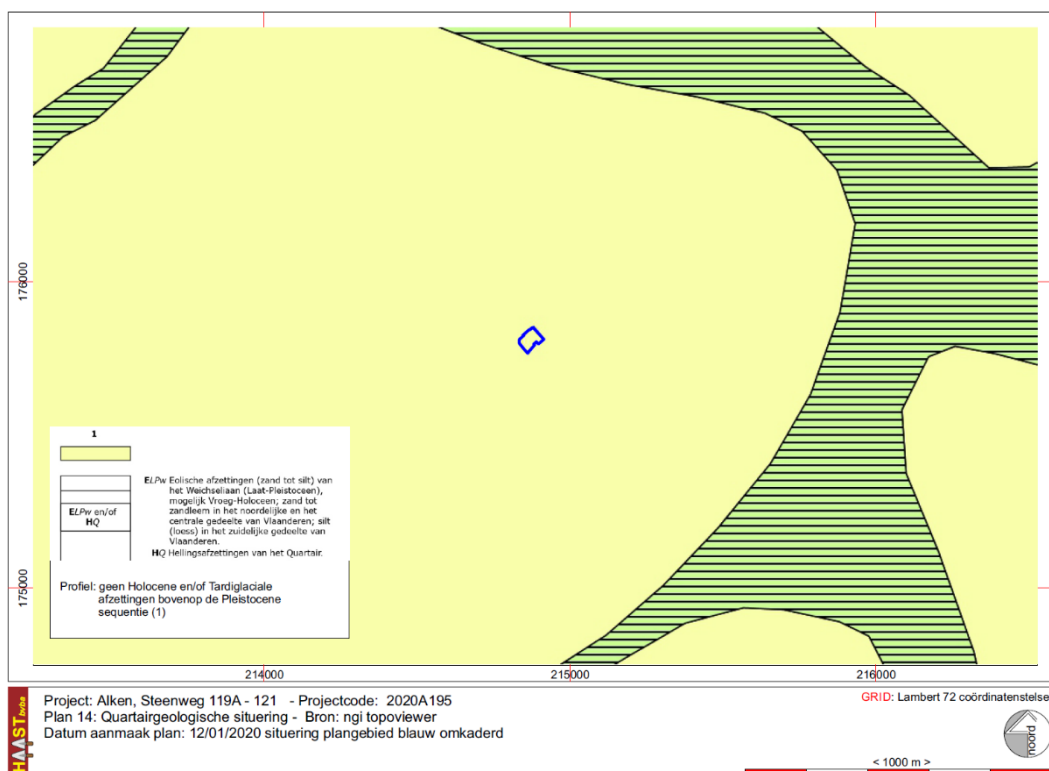

Fig. 14: Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart © geopunt.be.

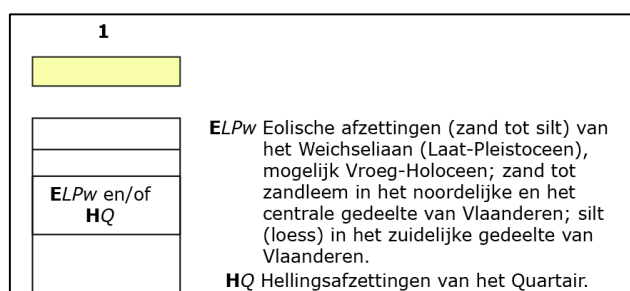

Fig. 15: Typeprofielen Quartairgeologische kaart

Fysisch-geografische gegevens: geomorfologie en tertiair geologische en quartairgeologische situering van het projectgebied¹

Tertiair geologisch ligt het projectgebied precies op de grens van de Formatie van Boom met de Formatie van Bilzen. De formatie van Boom wordt gekenmerkt door blauwgrijze tot bruinzwarte klei, zandhoudend, afgewisseld dunne lagen silt, septaria-horizonten. Voor de Formatie van Bilzen zijn kenmerkend twee zandige eenheden gescheiden door een kleiige eenheid.

Op de **quartairgeologische kaart** is het projectgebied gelegen in een zone die geclassificeerd wordt als profieltype 1. Hier bevinden zich bovenop de tertiaire lagen eolische afzettingen uit het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg –holoceen. Mogelijk bevinden er zich ook hellingsafzettingen uit het quartair. Bovenop de Pleistocene sequentie komen geen Holocene en/of tardiglaciaale afzettingen voor.

Bodemkundige situering

¹ BOGEMANS, F., 2005. *Legende overzichtskarta Quartairgeologie Vlaanderen*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel in opdracht van Vlaamse Overheid Dienst Leefmilieu, Natuur en Energie.

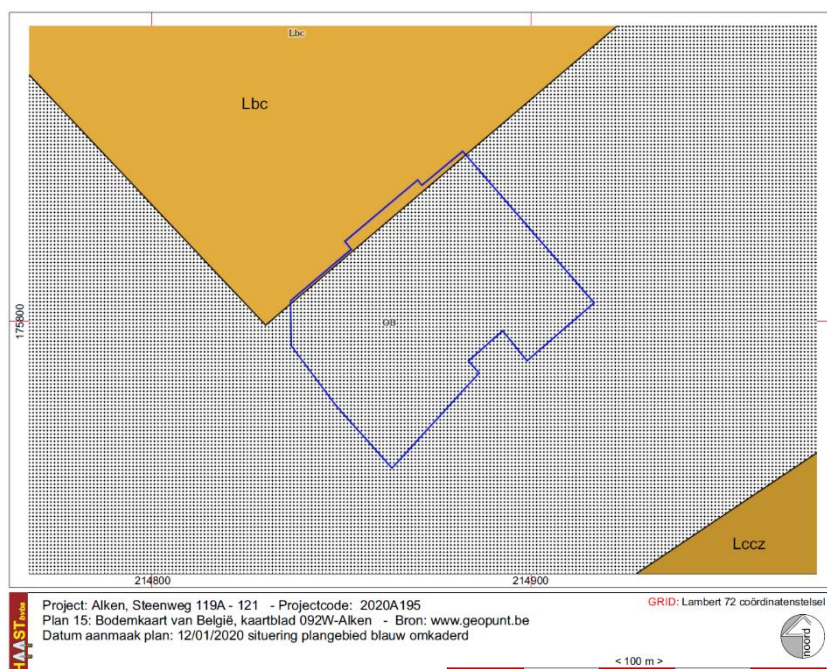
Op de **bodemkaart** van België is het projectgebied volledig gekarteerd als OB-zone, zone onder bebouwing. Ten noordwesten van het projectgebied komen Lbc-bodems voor, ten zuidoosten Lccz- bodems.

Lbc-bodems zijn droge zandleembodems met sterk gevlekte (bij lemige sedimenten) of verbrokkelde (bij zandige sedimenten) textuur B-horizont². Deze gronden hebben een Ap die ongeveer 25 cm dik is, donkerbruin matig humeus en die rust op een zwak humeuze, bruinachtige overgangshorizont. Roestverschijnselen liggen dieper dan 120 cm. De waterhuishouding is gunstig.

Profiel: Gedegradeerde grijsbruine podzolachtige bodem¹. In natuurlijke toestand vertoont Lbc een ruwe-humushorizont (**A₀**, **A₁**). Afgeloopte korrels evenals sporen van een vergraven, oppervlakkige humus of/en ijzer **B** horizont wijzen op een begin van podzolisatie. De oppervlakkige degradatie gaat gepaard met het oplossen van het bovenste gedeelte van de **B_{2t}** horizont. Wanneer deze gronden geruime tijd onder cultuur zijn, blijft er van de zwak gepodzoliseerde bodem (bovengrond) niets over; onder een grijsbruine bouwvoor heeft de A horizont een donkere kleur ten gevolge van de bewerking ; de gedeeltelijk opgeloste **B_{2t}** blijft duidelijk herkenbaar. Op matige diepte wordt vaak een hoger zandgehalte waargenomen (solifluxie).

Lccz-bodems zijn matig droge zandleembodems met sterk gevlekte (bij lemige sedimenten) of verbrokkelde (bij zandige sedimenten) textuur B-horizont waarbij de sedimenten lichter worden in de diepte met een gestratificeerde ondergrond met afwisselend lemige en zandige laagjes.

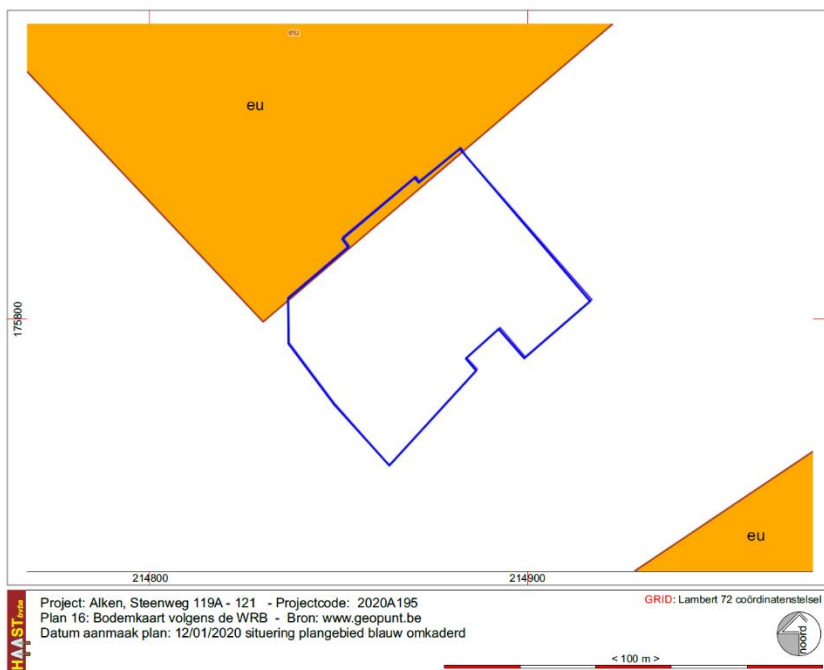
Profiel: Zwak hydromorfe, sterk gedegradeerde grijsbruine podzolachtige bodem. De **A₁** horizont is paarsachtig en bestaat uit ruwe humus met afgeloopte kwartskorrels (podzolisatie). In cultuurgronden wordt de podzolisatie niet waargenomen en is de **A₂** meer humushoudend als gevolg van de humusinfiltratie en van de biologische homogenisatie. Op het contact van de **A₂** met de **B_{2t}** komen gleyverschijnselen voor, veroorzaakt door het textureel verschil tussen beide horizonten. De basiskleur van de **B_{2t}** is bruin (7.5 YR 5/4) ; hij gaat geleidelijk over tot een zwak gegleyificeerde zone (5 YR 4/6-8) met zwartachtige ijzermangaanconcreties.

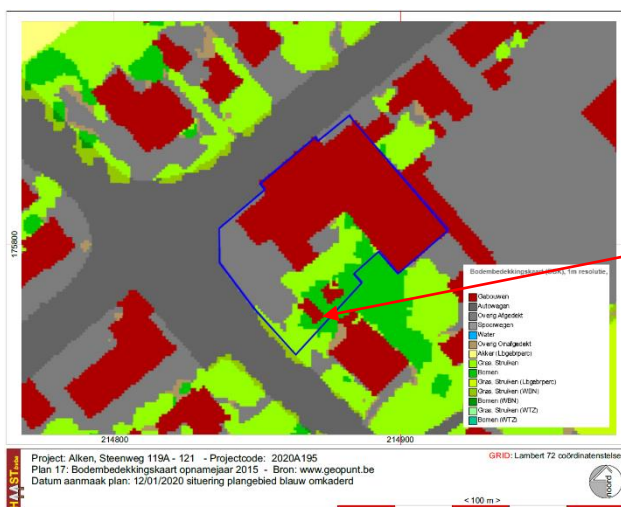
Op de bodemkaart volgens de World reference base (WRB) zijn de bodems in de omgeving van het projectgebied geklasseerd als *Eutric Retisols (Loamic)*: Retisols zijn over het algemeen leem of zandleembodems met een aanrijkhshorizont van klei binnen de eerste meter onder het maaiveld. Kenmerkend is dat deze kleirijke horizont doorkruist wordt door een polygonaal patroon van gebleekte, witachtige tongen of van een dergelijk "netwerk". Watersijpelt preferentieel in deze tongen en wortels groeien hier langs naar grotere diepte.

Fig. 16: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens de Belgische Classificatie © geopunt.be

² BAEYENS, L., 1970, Verklarende tekst bij de Bodemkaart van België, kaartblad 92W - Alken, Centrum voor Bodemkartering, Gent.

Op de **bodembedekkingskaart** is het projectgebied wat het betreft het overgrote deel ingekleurd als bebouwd en verhard. Wat betreft het grijze gedeelte, overig afgedekt, dit is de parking en het terras aan de woning deels aangelegd in klinkers, deels, de parking, in grind met een onderlaag in steenslag. Het parking gedeelte is momenteel nog meer uitgebreid naar het zuidoosten zoals blijkt uit de vergelijking van de bodembedekkingskaart, opnamejaar 2015, met de luchtfoto uit 2018.

4.2. Historische situering

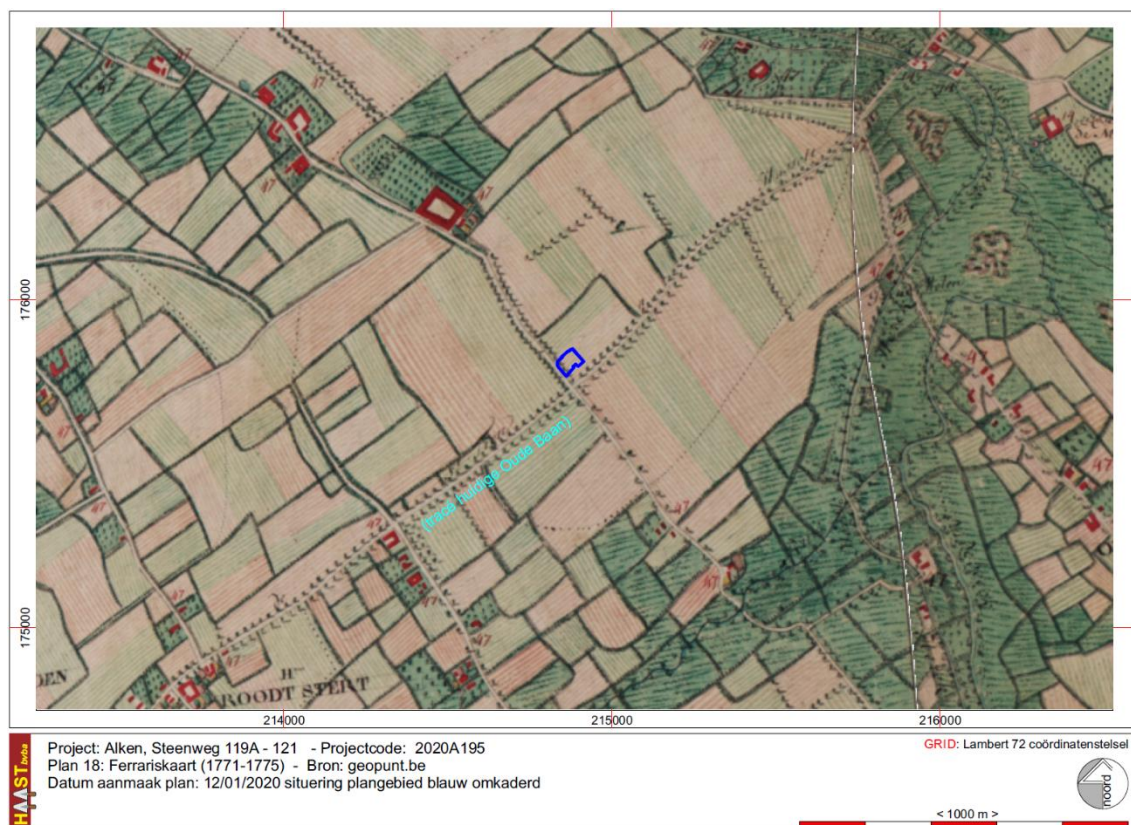

Fig. 19: Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart. © Geopunt.be

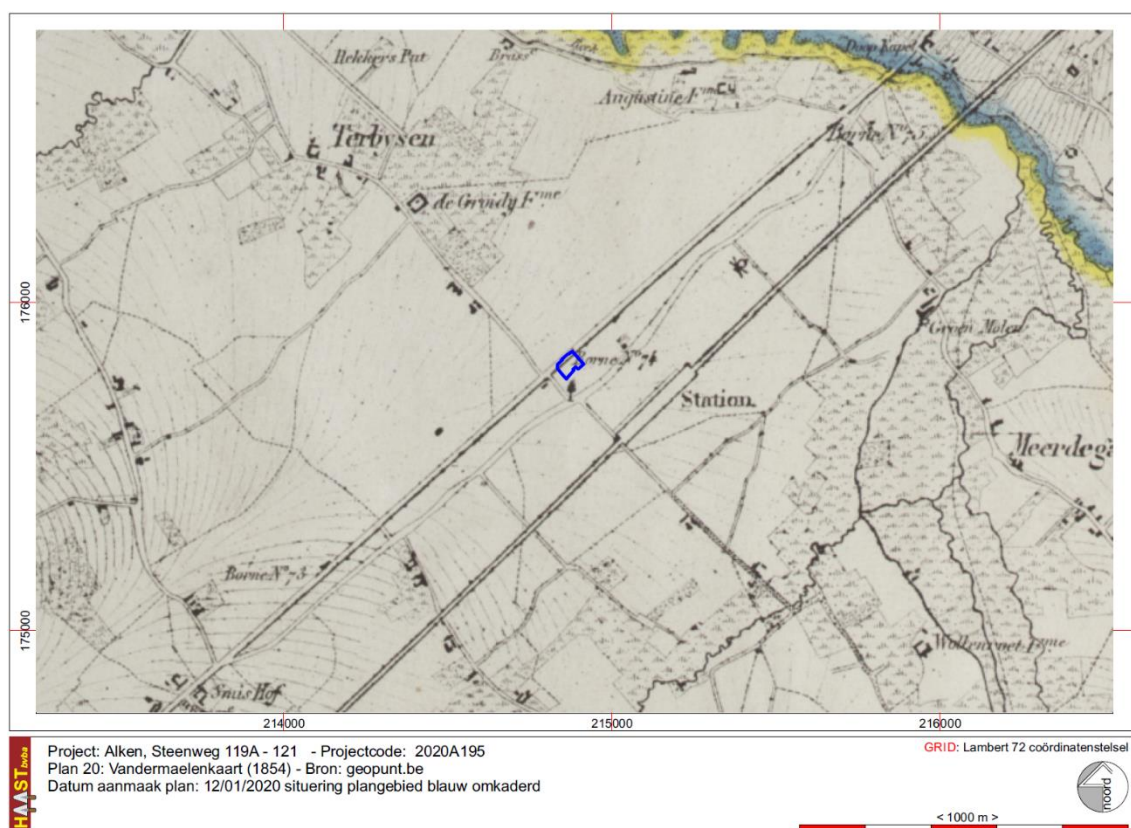

Fig. 20: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © geopunt.be

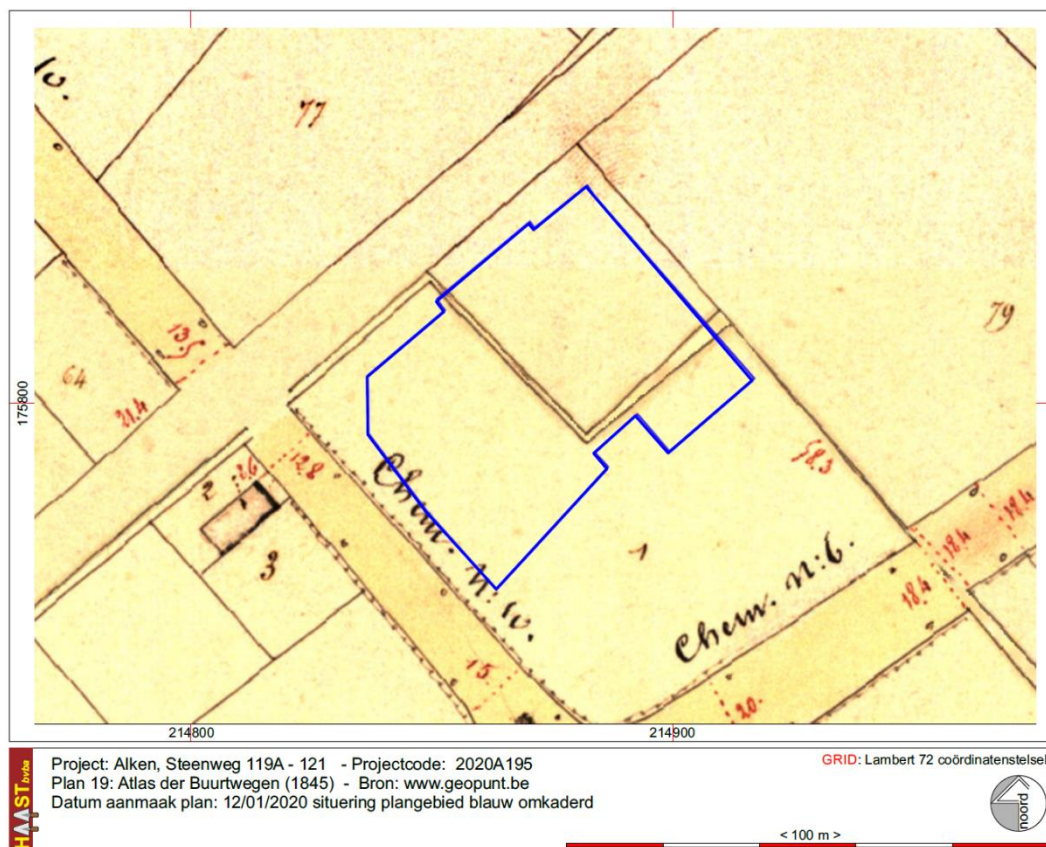

Fig. 21: Situering van het onderzoeksgebied op detailplannen van de Atlas der Buurtwegen, (ca. 1845). © Geopunt.be

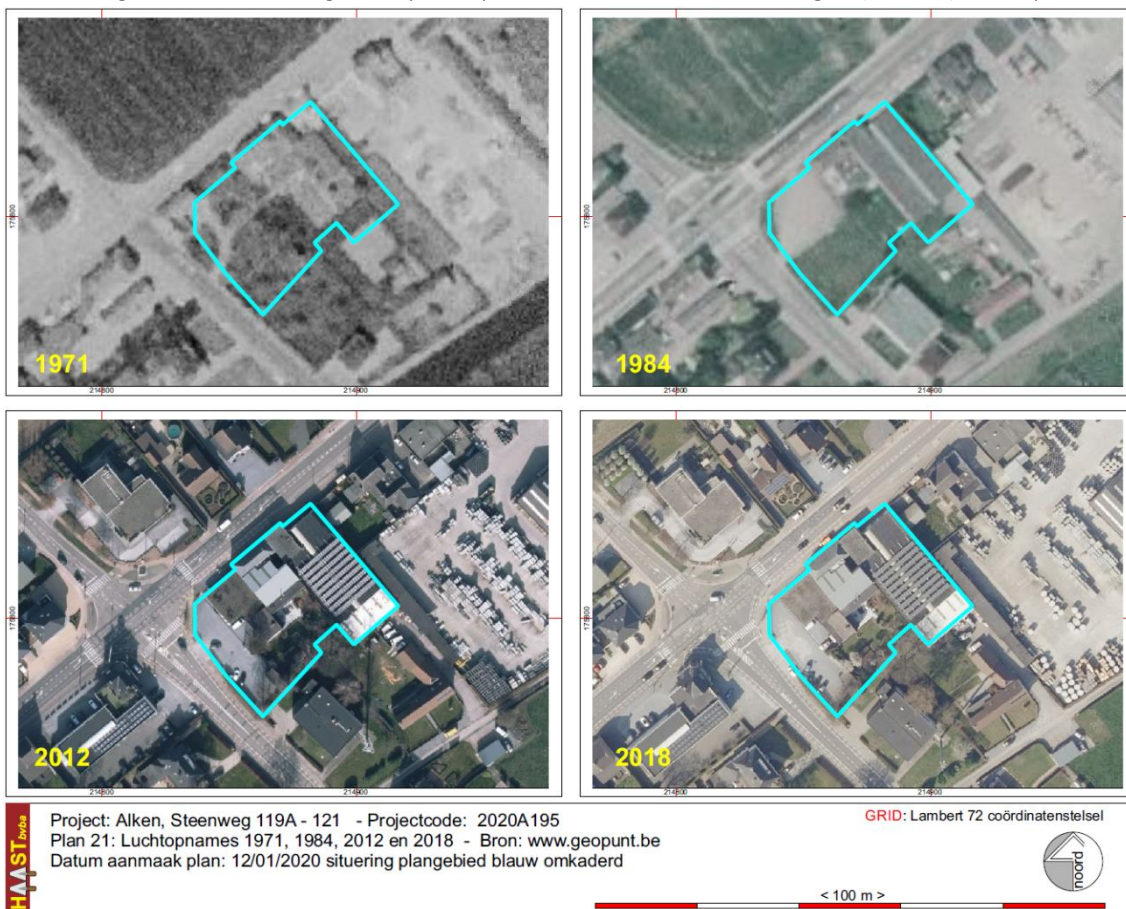

Fig. 22: Luchtopnames van het projectgebied uit 1971, 1984, 2012 en 2018. © geopunt.be

Op de **historische kaarten** is het projectgebied gesitueerd aan de Grote Baan die Hasselt verbond (verbindt) met het zuiden van Limburg.

Op de **Ferrariskaart** uit 1771-1775 is het terrein gesitueerd in akkergebied. Ten oosten van het projectgebied ligt het tracé van de oude weg die Hasselt verbond met Sint-Truiden. Dit is nu de straat “Oude Baan”. De akkers zijn soms gescheiden door hagen, langs de wegen staan bomenrijen ingetekend.

Op de **Atlas der Buurtwegen** uit 1845 staat de huidige Steenweg al ingetekend. Het projectgebied bestaat uit twee percelen waarvan het meest noordelijke ongeveer overeenkomt met het huidige kadastrale perceel 700k. De scheiding tussen de percelen is aangeduid met een dubbele lijn hetgeen kan wijzen op een aanplant van een haag als perceelscheiding.

De **Vandermaelenkaart** (1854) geeft geen enkele aanduiding van grondgebruik of percelering. Wel is er over het projectgebied heen een aanduiding van reliëf; het terrein daalt licht van zuidwest naar noordoost. Nog goed herkenbaar is de Oude Baan en de spoorlijn Hasselt – Sint-Truiden en het stations van Alken zijn eveneens al ingetekend.

De **Luchtfoto's** bieden een overzicht van de evolutie van het projectgebied van 1971 tot heden. De situatie evolueert van enkel bebouwing op perceel 700k met op de andere percelen nog struiken en paden, naar een steeds verdere uitbreiding van eerst de verharding van het terrein door aanleg van een parking en later uitbreiding van zowel de bebouwing als de parking.

De actuele situatie, foto's d.d. 10/01/2020

Fig. 23: zicht vanop de Steenweg op de bestaande gebouwen

Fig. 24: zicht vanop de Stationsstraat op de parking en gebouwenbestand

Fig. 25: zicht vanop de parking richting Steenweg

Fig. 26: detail van de zuidoostzijde van de parking en het nog af te breken “tuinhuis”

4.3. Archeologische situering

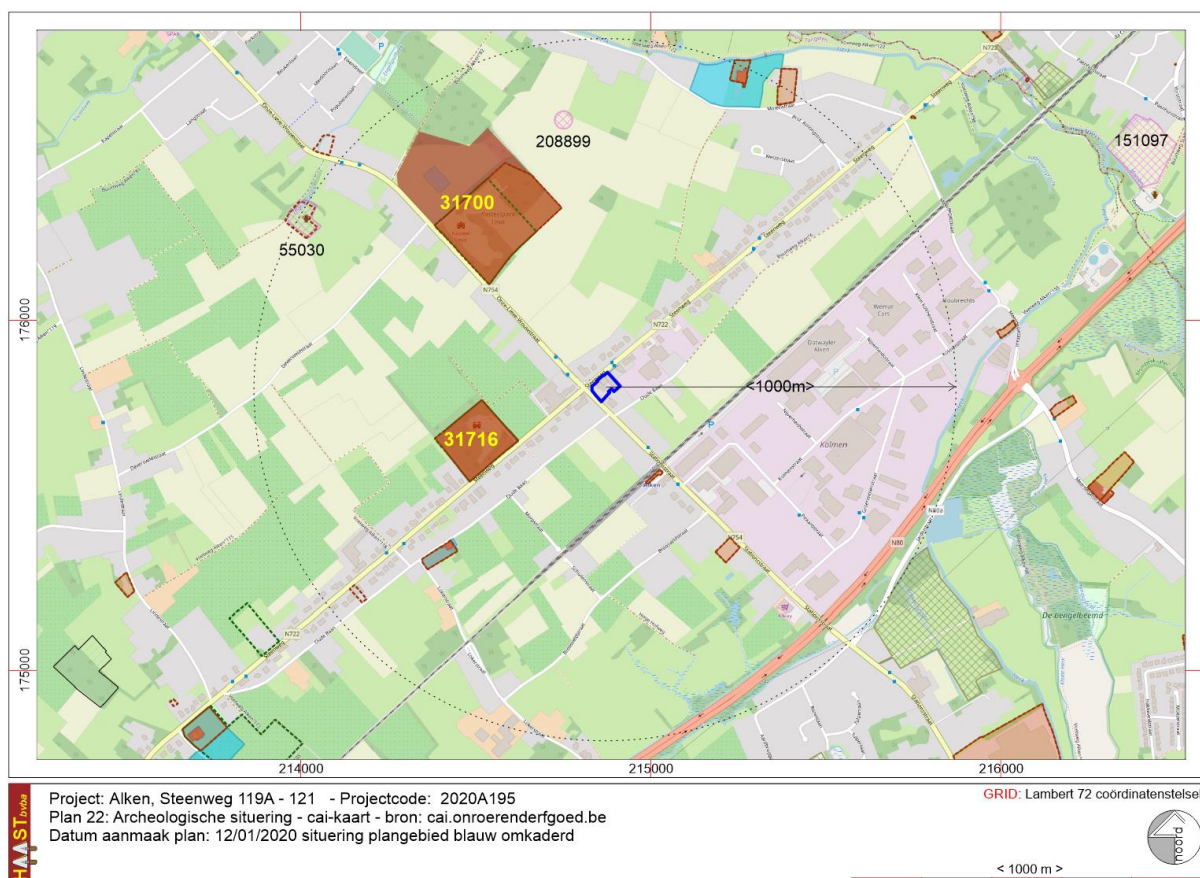

Fig. 27: Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygonen van het CAI toestand eind 2019 ©

<https://cai.onroerendergoed.be/>

Het project bevindt zich in een archeologisch nagenoeg volledig onbekende zone. Enkel ten noorden van het projectgebied zijn, op een afstand van telkens ca. 700 m, slechts drie locaties geregistreerd in de Centraal Archeologische Inventaris: cai-locaties 55030, 208899 en 151097.

Cai-55030 betreft steentijd: drie gekapte steentjes en een mooie krabber. Volle Middeleeuwen: een motte met een grote hoeveelheid aardewerk: 12de en begin 13de-eeuws, bv. fragmenten van kogelvormige potten met hoge, bandvormige rand, van witachtige, lichtgrijze, lichtgele of lichtrode klei. Ook een wandscherf van steengoedachtige ceramiek, beschilderd in de aard van Pingsdorfer of Brunssumer aardewerk. -laat 13de-eeuws en 14de-eeuws aardewerk: bv. hardgebakken ceramiek, rood op de breuk, met bruinrood oppervlak. -15de-eeuwse schalen in rood aardewerk, veel bakstenen, stukken vloertegels, fragmenten van dakpannen. Tijdens de opgravingen van de middeleeuwse motte werden enkele vuurstenen gevonden tussen het middeleeuws materiaal.

Cai-208899 betreft de vondst van een 16de-eeuwse munt: Sixpence Tower Mint 1581 Elizabeth I, zilver-26mm-2,8gram

Cai-151097 betreft ook een motte, die werd genivelleerd in 1864. Vondsten: motheuvel (oorspronkelijk ca. 3,5 m hoog, met omtrek van 128 m en omgeven door een gracht die gevoed werd door de Herk. In de gracht werden blokken zandsteen, rechthoekige pannen, stukken ijzerwerk en kleine geglazuurde tegels (sommige met beeltenis van een leeuw) gevonden die tot de 13de eeuw behoren).

In de nabijheid van het projectgebied liggen twee geïnventariseerde erfgoedobjecten:

Het kasteel Leva³ (**erfgoedobject 31700**): In 1938 gebouwd op de plaats van het kasteel Saren. Dit kasteel staat op de Ferrariskaart (1771-77) en in de Atlas van de Buurtwegen (1844) afgebeeld als een zeer ruim, gesloten complex. De zuidoostvleugel scheen te dateren van circa 1775, doch mogelijk had het geheel een oudere kern. In 1848 werd het kasteel gekocht door L. van Ham uit Sint-Truiden; door erfenis ging het over naar de familie Leva. In 1938 wordt het kasteel afgebroken en wordt het huidige, kleine kasteel gebouwd naar ontwerp van architect R. Gauthier. Vrijwel vierkant gebouw met torenachtige en erkervormige uitbouwsels aan de verschillende gevels. Verschillende dakvormen, koepelvormig boven de torens. Gecementeerde en witgeschilderde baksteen. Verhoogde begane grond; onderbouw van natuursteen. Muuropeningen van verschillende vormen. Zuilengalerij vóór de zuidwestelijke- en een gedeelte van de zuidoostelijke gevel; glazen luifel boven de ingang. Fraai park in Engelse stijl met enkele merkwaardige bomen, onder meer twee beuken.

Kasteel de Geuzentempel⁴ (**erfgoedobject 31716**): De naam zou teruggaan tot de schoolstrijd in 1879, toen de toenmalige bewoners partij kozen tegen de christelijke scholen. Kasteeltje uit het derde kwart van de 19de eeuw, gelegen in een park in landschapstijl. Alleenstaand gebouw, de drie middentraveeën, twee en een halve bouwlaag onder tentdak (leien); de linker travee met torenvormige opbouw van drie bouwlagen onder koepeldak met spitsvormige bekroning; de rechtertravee van twee bouwlagen onder schilddak. Bepleisterd en beschilderd bakstenen gebouw op souterrain. Schijnvoegen in de toren en de eerste bouwlaag. Drie traveeën. Brede pseudo-rondboogarcade op de tweede bouwlaag, op pilasters, en met halfronde zolderventers in de boogvelden. Rechthoekige vensters, behalve op de bovenverdieping, in een bepleisterde omlijsting.

Verstoorde zones:

Op basis van voorgaande kan het volledige projectgebied, met mogelijk uitzondering van het tuingedeelte, 503m² groot in oppervlakte, beschouwd worden als mogelijk ernstig verstoord. Uit de bodembeschrijving zoals

³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Kasteel Leva [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31700> (Geraadpleegd op 14-01-2020)

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020: Kasteeltje De Geuzentempel [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31716> (Geraadpleegd op 14-01-2020)

opgenomen in de verklarende tekst bij het kaartblad 092W-Alken blijkt dat waarschijnlijk binnen het projectgebied hetzij een Lbc-bodem hetzij een Lccz-bodem aanwezig was. Kenmerkend voor dergelijke bodems is een vrij dunne, 25 cm dikke, Ap-horizont. Bij de bouw van de huidige panden en aanleg van de parking werd tenminste de teelaarde volledig verwijderd. Gelet op het feit dat die teelaarde mogelijk slechts 25 cm dik was, is het aan te nemen dat ook, en zeker voor de funderingen en nutsleidingen, de top van de B2t weggeraven werd. Mogelijk zijn daardoor (alle) sporen verdwenen en artefacten, indien aanwezig, hetzij verdwenen hetzij verplaatst en/of uit hun context gehaald.

Fig. 28: verstoorte zone aangeduid op het GRB ©geopunt.be.

5. Besluit

5.1. Beantwoording van de onderzoeksvragen en afweging van de onderzoeksmethoden

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?

De bestaande bronnen leverden geen informatie betreffende het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein. Er zijn geen vondsten of vondstenmeldingen bekend en in een straal van 1 kilometer rondom het projectgebied zijn enkel een paar indicatoren bekend die dan ook nog aan de rand of buiten de 1 kilometer zone gelegen zijn.

Afgaande op de landschappelijke en bodemkundige ligging van het projectgebied kunnen we besluiten dat het terrein gelegen is op een zacht van west naar oost dalend terrein dat gelegen is op ca 800/900 m afstand van de vallei van de Herk met bijhorende grachten en beekjes. Bodemkundig is het volledige

projectgebied gekarteerd als bebouwde zone (OB – onder bebouwing). In de omgeving zijn Lbc- en Lccz-bodems aanwezig; zandleembodems met een dunne Ap-horizont en verbrokkelde textuur B-horizont.

Het terrein is bijna volledig bebouwd en verhard na WOII. Stelselmatig werd het oorspronkelijke gebouw aan de Steenweg uitgebreid met magazijnen, showroom, appartement/woning en uitbreiding van de parkeerplaats.

Op de topografische kaart uit 1958 staat bovendien nog een gebouw met een achterbouw ingetekend (woning en garage/schuur?) op de plaats waar nu de parking ligt, in de westelijke hoek van het kadastrale perceel 700m.

Fig. 29: Topografische kaart uit 1958 met aanduiding van het projectgebied, blauw omkaderd, en detail © cartesius.be

Dat hoekhuis aan het kruispunt van de Steenweg met de Stationsstraat blijkt het café / duivenlokaal Frans Vandebroek geweest te zijn zo blijkt uit postkaarten en foto's uit vervlogen tijden⁵.

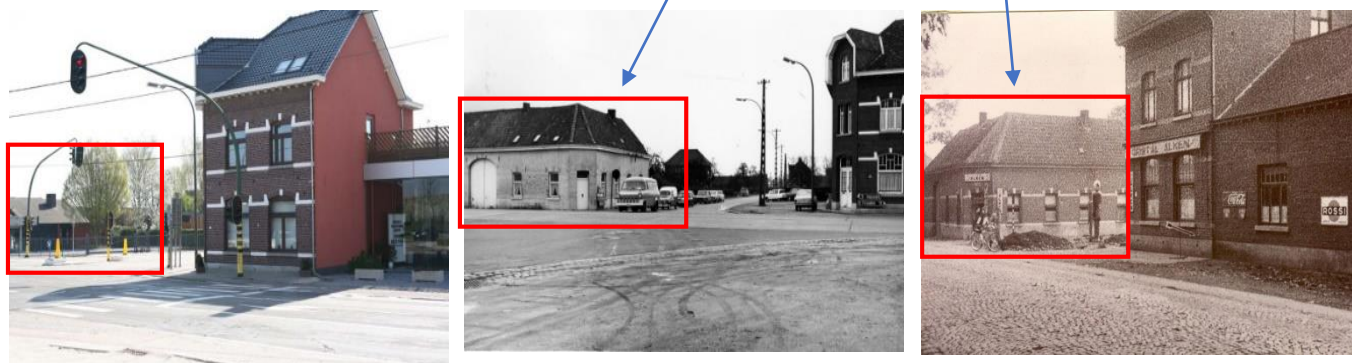

Fig. 30: het verdwenen hoekhuis op het kruispunt van de Steenweg met de Stationsstraat met links de huidige situatie en centraal en rechts de oude. © geschiedkundige kring Alken

⁵ <https://geschiedkundigekringalken.wordpress.com/2012/05/16/de-tijdslijn-op-het-kruispunt-van-de-grote-steenweg/>

De combinatie van een waarschijnlijk oorspronkelijk dunne Ap-horizont met de bouw van woningen / horeca zaak, de afbraak van die horeca-zaak, die plaats maakte voor de aanleg van parkeerruimte, en de uitbreiding van het gebouw aan de Steenweg 119a met magazijnen, showroom en parking hebben meer dan waarschijnlijk gezorgd voor een verstoring van de oorspronkelijke bodemopbouw over quasi het volledige projectgebied waardoor de archeologische verwachting als zeer laag tot nagenoeg onbestaande mag ingeschat worden.

- Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?

Binnen het projectgebied en in een straal van 1 km rondom het projectgebied zijn er geen archeologische sites en vindplaatsen bekend. Er is binnen die straal van 1 km slechts 1 vondstmelding bekend van 1 munt uit de 16de eeuw. Wel zijn er twee erfgoedobjecten, 31700 en 31716, maar beide zijn ons inzien geen indicatoren voor aanwezigheid van archeologische sporen binnen het projectgebied. Ook de motte, cai-55030, op de rand van de 1 km grens rondom het gebied is wat ons betreft geen indicator met betrekking tot het projectgebied. Het betreft ons inzien een gesloten site die te ver van het projectgebied gelegen is om als indicator beschouwd te kunnen worden.

- Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?

Het terrein maakte in de 17de eeuw deel uit van een uitgestrekt akkergebied ten westen van het centrum van Alken. Met de aanleg van de spoorweg Hasselt – Sint-Truiden en de aanleg van de Steenweg in vervanging van de Oude Baan ontstond er lintbebouwing langs de Steenweg. Eind 19de, begin 20ste eeuw verschijnt er bebouwing op het kruispunt van de Steenweg met de Stationsstraat; ook binnen het projectgebied met de bouw van het duivenlokaal / café Vandebroek. Later werd op het huidige kadastrale perceel 700m een woning met handelszaak gebouwd. Die handelszaak breidde uit met magazijnen, showroom en parking en de horecazaak “café Vandebroek” werd tot in de funderingen afgebroken om plaats te maken voor de parking. Die afbraak heeft plaatsgevonden ergens tussen 1971 en 1984 gelet op de luchtfoto's; in 1971 is het pand nog zichtbaar, in 1984 is die plek een open vlakte. Door de uitbreidingen van de handelszaak is nu ca. 60% van het projectgebied volgebouwd, 25% wordt ingenomen door een parking in grind met een onderlaag in steenslag en het restant, ca. 15% of 503 m², is nog tuin.

Fig. 31: De luchtfoto uit 1971 met aanduiding van de horeca-zaak Vandebroek en de luchtfoto uit 1984 met aanduiding van de plek waar die horecazaak stond.

- Wat is de impact van de geplande werken?

De geplande werken zullen vernietigend zijn voor alle eventueel aanwezige archeologische waarden. De afbraak van heel het gebouwenbestand en opbreken van de verharde parking inclusief alle ondergrondse

leidingen zullen al een vernietigende impact hebben op de bodemopbouw op tenminste 85% van het totale projectgebied. De bouw van de kelder met een oppervlakte van 1276 m² en een diepte van -2.50 onder het bestaande maaiveld, samen met de heraanleg van het volledige projectgebied zullen ongetwijfeld zorgen voor een verstoring van de oorspronkelijke bodemopbouw, in zoverre daar nog sprake van is, over het volledige projectgebied.

- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig?

Het bronnenmateriaal zoals beschreven in deze archeologienota levert ons inzien voldoende informatie op om te kunnen stellen dat de oorspronkelijke bodem het terrein in het verleden over een oppervlakte van tenminste 85% van het terrein grondig verstoord werd en meer dan waarschijnlijk geen enkele betekenisvolle kennisvermeerdering zal opleveren met betrekking tot de archeologische en/of historische waarde van het projectgebied. Het terrein kan derhalve vrij gegeven worden van verder archeologisch onderzoek.

- Welke methode levert het meeste informatie op? Niet van toepassing
- Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject? Niet van toepassing

5.2. Advies:

Uit het bureauonderzoek blijkt dat het terrein meer dan waarschijnlijk geen kennisvermeerderende waarde zal hebben op archeologisch vlak. De bodemopbouw is in het verleden over ca. 85% van het projectgebied matig tot grondig verstoord door (min of meer in chronologische volgorde):

- Bouw van een horecazaak met achterbouw
- Bouw van een handelspand
- Afbraak van die horecazaak en achterbouw
- Uitbreiding van het handelspand met magazijnen, showroom, woning en parking
- Uitbreiding van de parking
- 85% van het projectgebied wordt geroerd door bouwinterventies
- Elke bouwphase telkens met aanleg en heraanleg van nutsleidingen: elektriciteit, water, riolering, datakabel, ...

Die werken in combinatie met vermoedelijk oorspronkelijk slechts een dunne Ap-horizont en een verbrokkelde B-horizont hebben ongetwijfeld gezorgd voor ernstige verstoring van de oorspronkelijke bodemopbouw waarbij, indien ze al aanwezig waren, archeologische sporen misschien niet helemaal vernietigd dan toch ernstig verstoord zijn waardoor het onmogelijk geworden is om vanuit archeologisch standpunt nog kennisvermeerderende vondsten en resultaten te behalen door verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem.

Om al die redenen luidt ons advies het terrein vrij te geven van verder archeologisch onderzoek.

6. Synthese

6.1. Samenvatting gespecialiseerd publiek

Cfrt punt 5.1.

6.2. Samenvatting niet-gespecialiseerd publiek

Aan het kruispunt van de Steenweg met de Stationsstraat in Alken wenst men het bestaande handelspand volledig af te breken en te vervangen door nieuwbouw. Het terrein ligt op een zachte helling die van west naar oost daalt naar de vallei van de Herk. Oorspronkelijk moet het terrein akkerland geweest zijn gelet op de info af te lezen van de historische kaarten. Na de aanleg van de spoorlijn Hasselt-Sint-Truiden en de heraanleg van de Steenweg, het oorspronkelijk tracé van de Oude baan werd opgeheven als hoofd verbindingsweg van Hasselt naar Sint-Truiden, won de Steenweg en met name het kruispunt aan belang. Er verscheen een uitgebreide lintbebouwing met op het kruispunt, binnen het roeijgebied een horecazaak en duivenlokaal. Later werd er een handelspand gebouwd dat doorheen de jaren fel uitbreidde en waarbij de horeca-zaak verdween en plaats moest maken voor de parking van de handelszaak. Ca. 85% van het huidige terrein is momenteel bebouwd en/of verhard. Door die bebouwing is de oorspronkelijke bodemopbouw meer dan waarschijnlijk flink verstoord waardoor ook, indien ze aanwezig waren, archeologische sporen ofwel vernietigd zijn ofwel grondig verstoord waardoor er geen kans meer is op het aantreffen van waardevolle, kennisvermeerderende archeologische sporen binnen het projectgebied. Daarom wordt geadviseerd het terrein vrij te geven van verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem.

7. Bibliografie

Uitgegeven Bronnen

BAEYENS, L., 1970, Verklarende tekst bij de Bodemkaart van België, kaartblad 092W-Alken, Centrum voor Bodemkartering, Gent.

BOGEMANS, F., 2005. *Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel in opdracht van Vlaamse Overheid Dienst Leefmilieu, Natuur en Energie.

DONDEYNE, S., VANIERSCOT, L., LANGOHR, R., VAN RANST, E. en DECKERS, J., *De grote bodemgroepen van Vlaanderen: Kenmerken van de "Reference Soil Groups" volgens het internationale classificatiesysteem World Reference Base*, KU Leuven & Universiteit Gent in opdracht van Vlaamse overheid, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming, Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen, 2015.

GOOSSENS, E., 2007, Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart, Kaartblad 33 – Sint-Truiden, K.U.Leuven – Vlaamse Overheid Dienst natuurlijke Rijkdommen.

VAN RANST, E. en SYS, C., 2000, Eénduidige legende van de digitale bodemkaart van Vlaanderen (schaal 1: 20000). VLM

BAUWENS-LESENNE, M. (1968) Oudheidkundige repertoria VIII, Bibliografisch repertorium van de oudheidkundige vondsten in Limburg, behoudens Tongeren-Koninksem (vanaf de vroegste tijden tot de Noormannen), Brussel

Digitale Bronnen

www.cartesius.be

geo.onroerenderfgoed.be

www.geopunt.be/kaart

www.kbr.be/

cai.onroerenderfgoed.be

loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/

<https://geschiedkundigekringalken.wordpress.com/2012/05/16/de-tijdslijn-op-het-kruispunt-van-de-grote-steenweg/>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31700>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/31716>

8. Figurenlijst

Coverfoto: Alken, Steenweg 119a-121, luchtopname 2018 (bron: geopunt.be)

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Kadastraal uittreksel dd. 01/01/2019 © cadgis viewer

Fig. 3: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1/10.000. © NGI & cartoweb

Fig. 4: Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto 1971. © geopunt.be

Fig. 5: Gegeorefereerd opmetingsplan bestaande toestand / afbraakplan

Fig. 6: Inplanting van de nieuwbouw gegeorefereerd

Fig. 7: Kelderplan zoals aangereikt

Fig. 8: Inplantingsplan nieuwbouw – gelijkvloerse verdieping

Fig. 9: Doorsnede en details doorsnede en hemelwateropvang van de nieuwbouw

Fig. 10: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op projectgebiedschaal © Geopunt.be

Fig. 11: Situering van het onderzoeksgebied op het DHM LIDAR_DHMV_II_DTM_RAS_1M op macroschaal © Geopunt.be

Fig. 12: Hydrografische situering van het projectgebied. © Geopunt.be

Fig. 13: Het onderzoeksgebied op de tertiairgeologische kaart © geopunt.be.

Fig. 14: Het onderzoeksgebied op de quartairgeologische kaart © geopunt.be.

Fig. 15: Typeprofielen Quartairgeologische kaart

Fig. 16: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens de Belgische Classificatie © geopunt.be

Fig. 17: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart volgens de WRB © Databank Ondergrond Vlaanderen

Fig. 18: Het onderzoeksgebied op de bodembedekkingskaart opname 2015 vergeleken met de luchtfoto uit 2018. © Geopunt.be

Fig. 19: Situering van het projectgebied op de Ferrariskaart. © Geopunt.be

Fig. 20: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart van Vandermaelen (1846-1854). © geopunt.be

Fig. 21: Situering van het onderzoeksgebied op detailplannen van de Atlas der Buurtwegen, (ca. 1845). © Geopunt.be

Fig. 22: Luchtopnames van het projectgebied uit 1971, 1984, 2012 en 2018. © geopunt.be

Fig. 23: zicht vanop de Steenweg op de bestaande gebouwen

Fig. 24: zicht vanop de Stationsstraat op de parking en gebouwenbestand

Fig. 25: zicht vanop de parking richting Steenweg

Fig. 26: detail van de zuidoostzijde van de parking en het nog af te breken “tuinhuis”

Fig. 27: Situering van het onderzoeksgebied ten opzichte van de polygonen van het CAI toestand eind 2019 © <http://cai.onroerenderfgoed.be/>

Fig. 28: verstoorde zone aangeduid op het GRB ©geopunt.be.

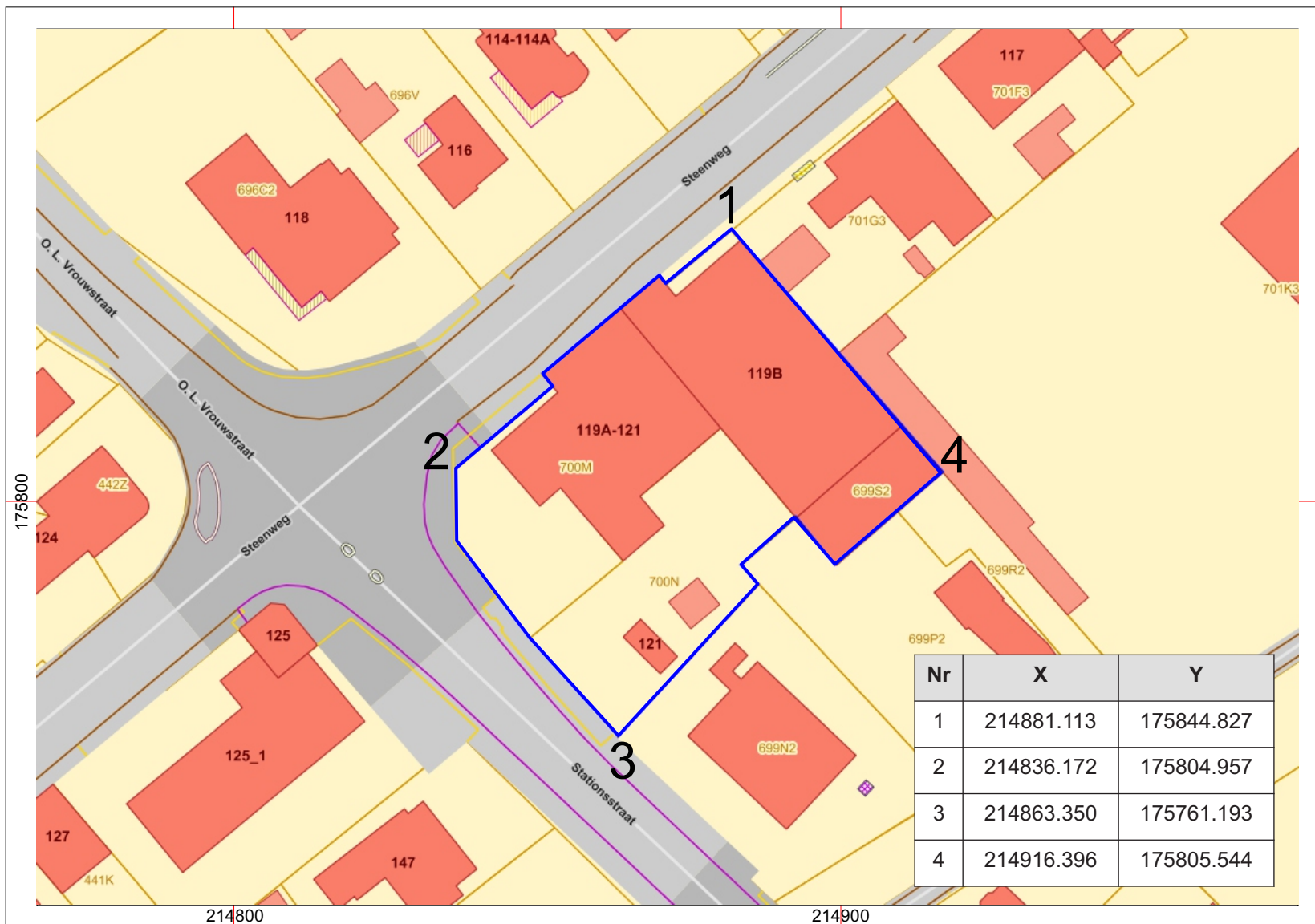
Fig. 29: Topografische kaart uit 1958 met aanduiding van het projectgebied, blauw omkaderd, en detail © cartesius.be

Fig. 30: het verdwenen hoekhuis op het kruispunt van de Steenweg met de Stationsstraat met links de huidige situatie en centraal en rechts de oude. © geschiedkundige kring Alken

Fig. 31: De luchtfoto uit 1971 met aanduiding van de horeca-zaak Vandebroek en de luchtfoto uit 1984 met aanduiding van de plek waar die horecazaak stond.

9. Bijlagen

plannr	Type plan	onderwerp	Analoog/digitaal	datum
1	Plan	Bounding Box	Digitaal	2019
2	Kaart	Kadasterplan	Digitaal	2019
3	Kaart	Topografische kaart	Digitaal	2009
4	Plan	Gegeorefereerd opmetingsplan bestaande toestand / afbraakplan	Digitaal	2019
5	Plan	Gegeorefereerd Inplantingsplan nieuwbouw zoals aangereikt	Digitaal	2019
6	Plan	Kelderplan / funderingsplan nieuwbouw	Digitaal	2019
7	Plan	Inplantingsplan nieuwbouw Gelijkvloerse verdieping zoals aangereikt	Digitaal	2019
8	Plan	Doorsneden nieuwbouw zoals aangereikt en details	Digitaal	2019
9	Kaart	Digitaal hoogtemodel op projectgebiedschaal	Digitaal	2014
10	Kaart	Multidirectionele hill shade model 0,25 m	Digitaal	2018
11	Kaart	Digitaal Hoogtemodel	Digitaal	2014
12	Kaart	Hydrografische kaart	Digitaal	2016
13	Kaart	Tertiairgeologische kaart	Digitaal	20..
14	Kaart	Quartaairgeologische kaart	Digitaal	20..
15	Kaart	Bodemkaart van België	Digitaal	19..
16	kaart	Bodemkaart WRB	Digitaal	2014
17	Kaart	Bodembedekkingskaart	Digitaal	2015
18	Kaart	Ferrariskaart	Analoog	1771-1775
19	Kaart	Atlas der Buurtwegen	Analoog	1845
20	Kaart	Vandermaelenkaart	Analoog	1854
21	Luchtfoto	Opnames 1971, 1984, 2012 en 2018	Analoog/digitaal	1971 - 2018
22	Kaart	CAI-uittreksel	Digitaal	2019
23	Plan	Plan met aanduiding verstoorde zones	Digitaal	2019

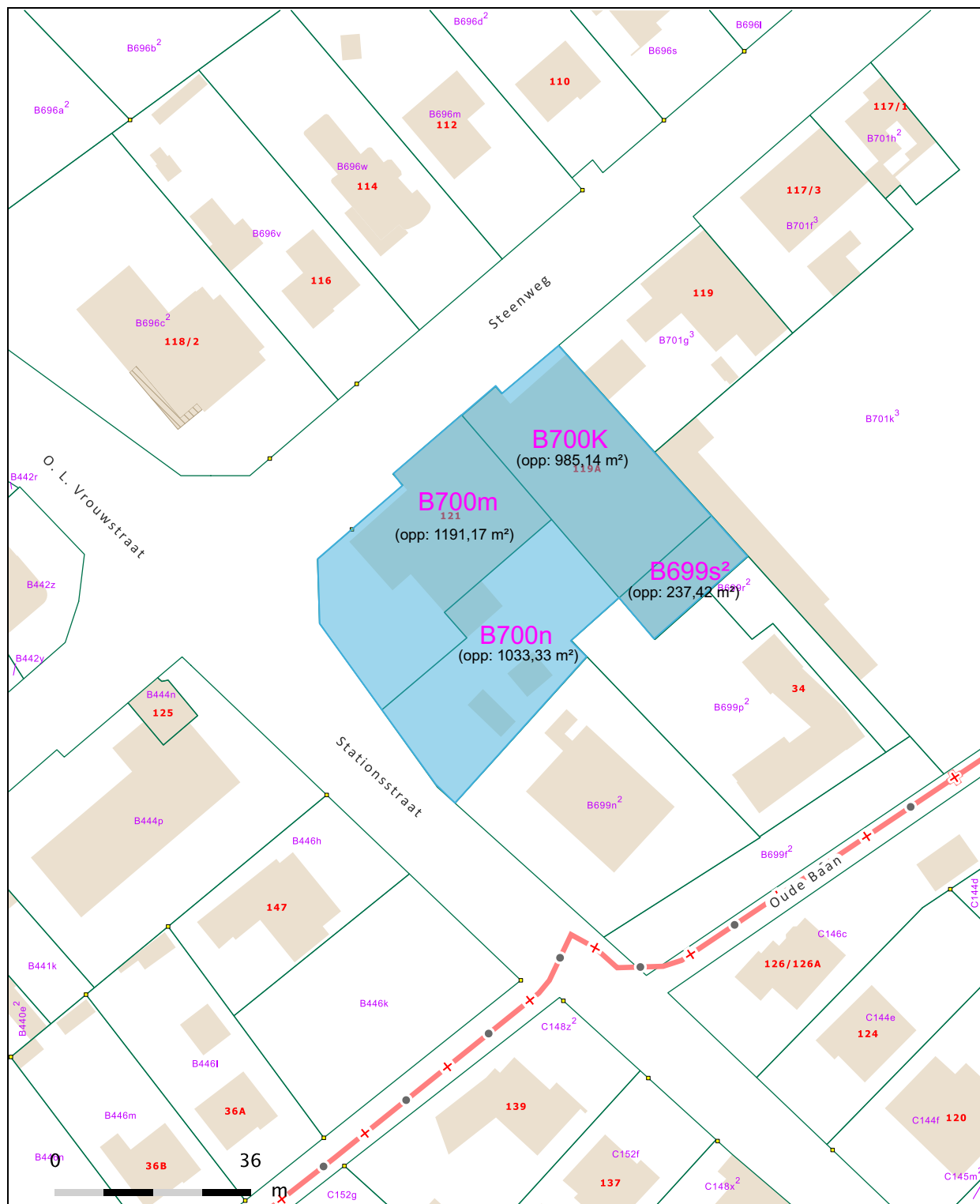

Alken, Steenweg 119A-121

Gecentreerd op: ALKEN 1 AFD

Meest recente toestand

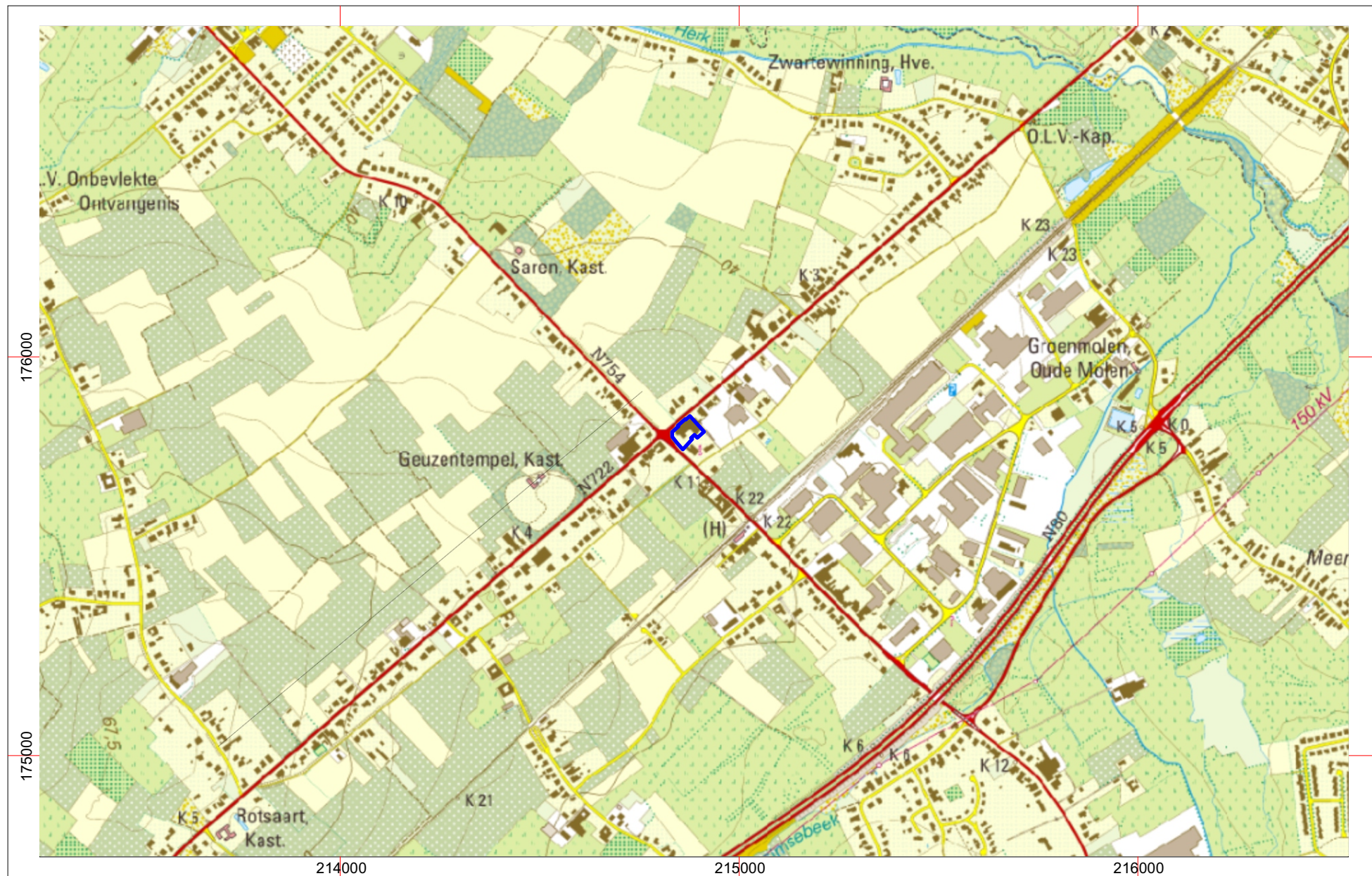
Schaal: 1/1000

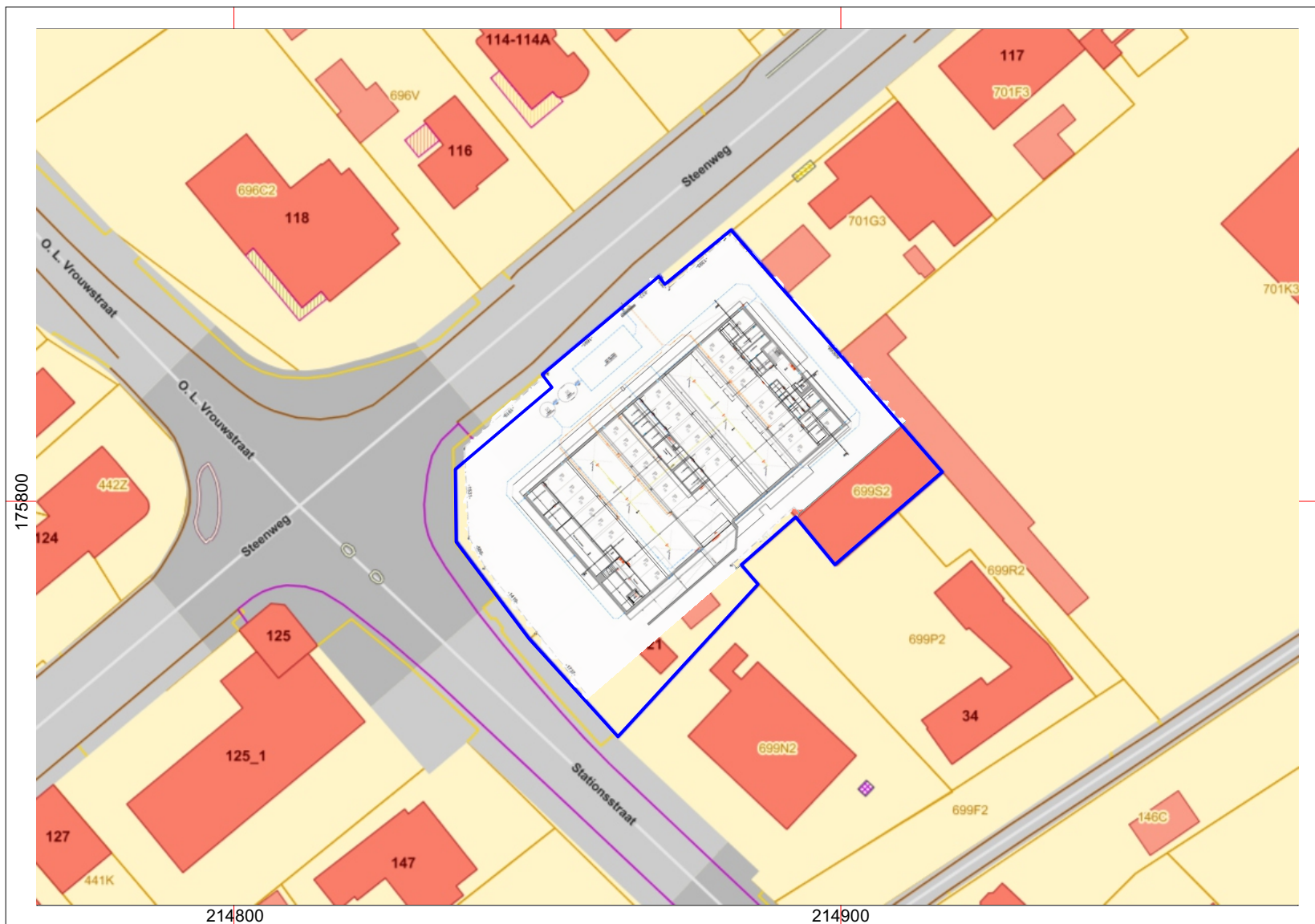
© 12/01/2020 - De AAPD is de auteur van het kadastraal percelenplan en de producent van de databank waarin deze gegevens zijn opgenomen en geniet de intellectuele eigendomsrechten opgenomen in de Auteurswet en de Databankenwet. Vanaf 01/01/2018 worden de gebouwen op het kadastraal percelenplan geleidelijk vervangen door een dataset beheerd door de gewesten. De AAPD zal dan niet langer verantwoordelijk zijn voor de voorstelling van de gebouwen op het kadastraal percelenplan.

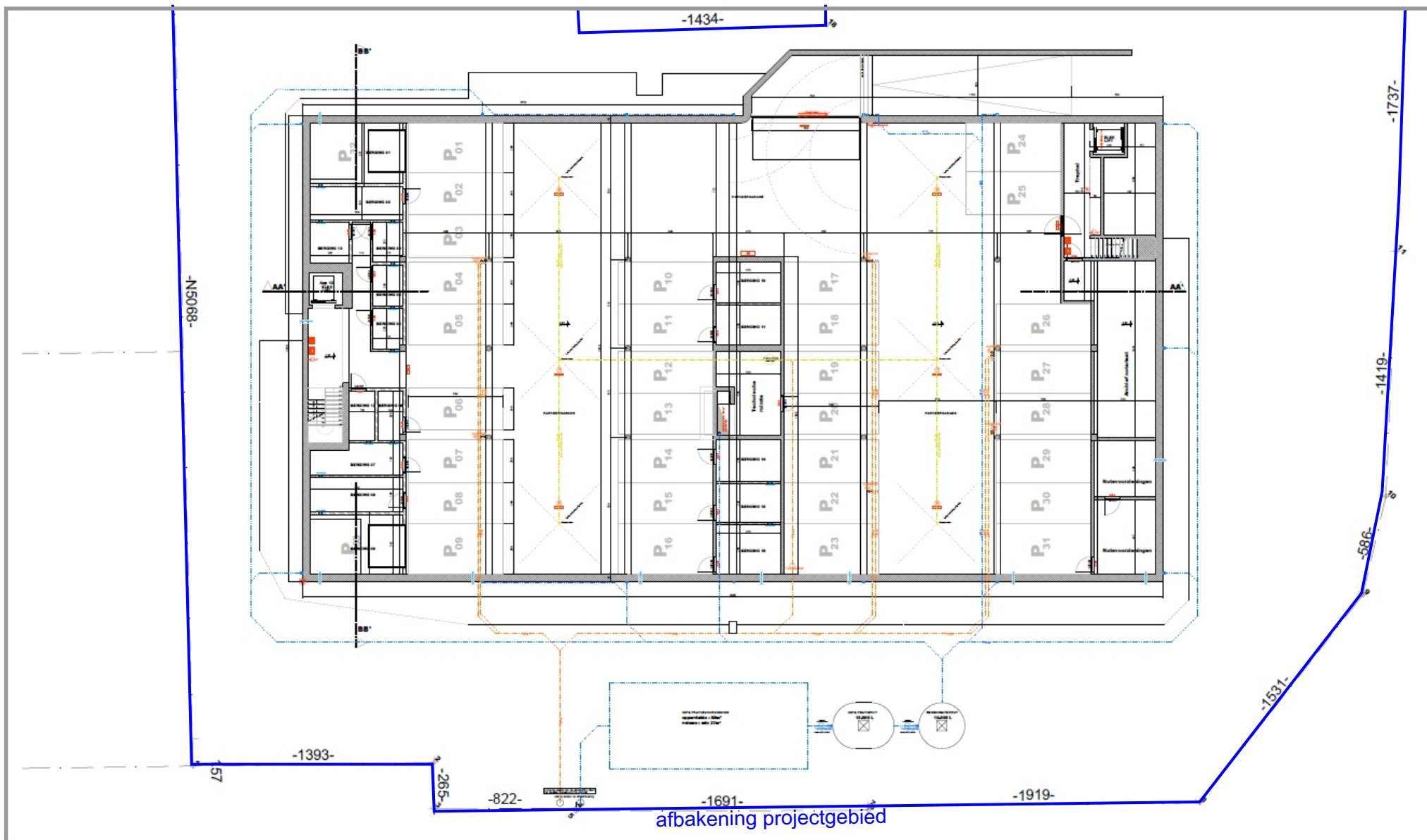
percelen B700m, B700n, B700k en B699s2, totale opp gemeten op cadgis.be 3447,07 m²

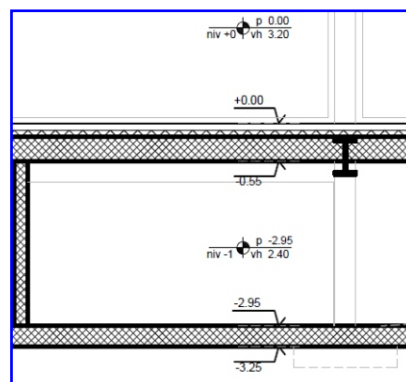
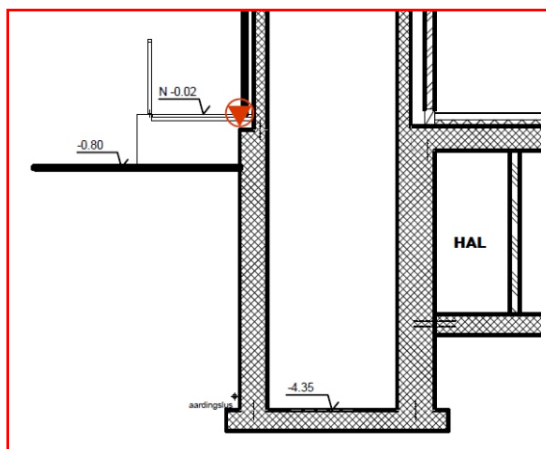
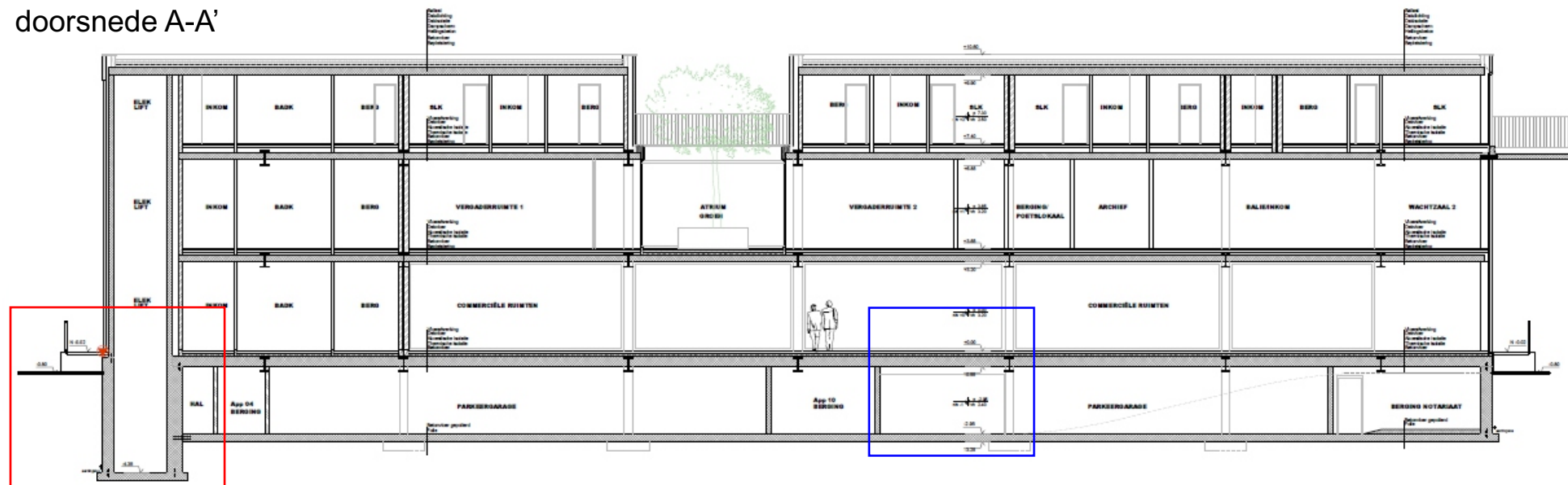

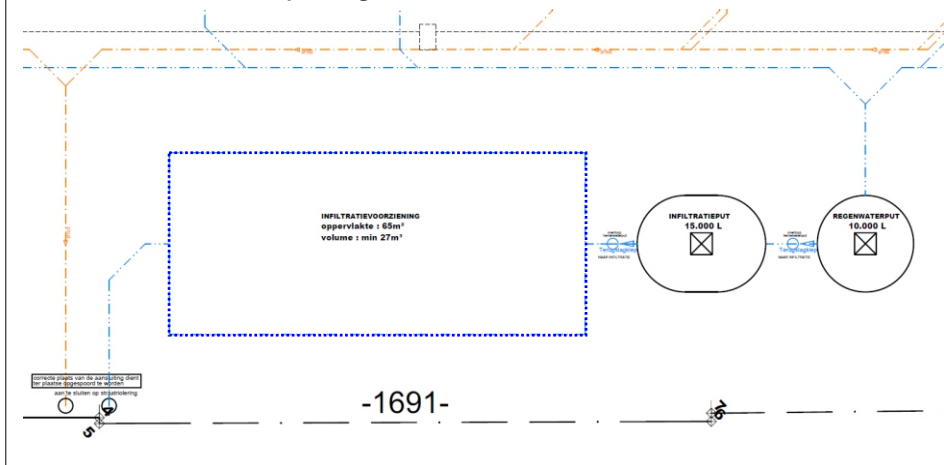

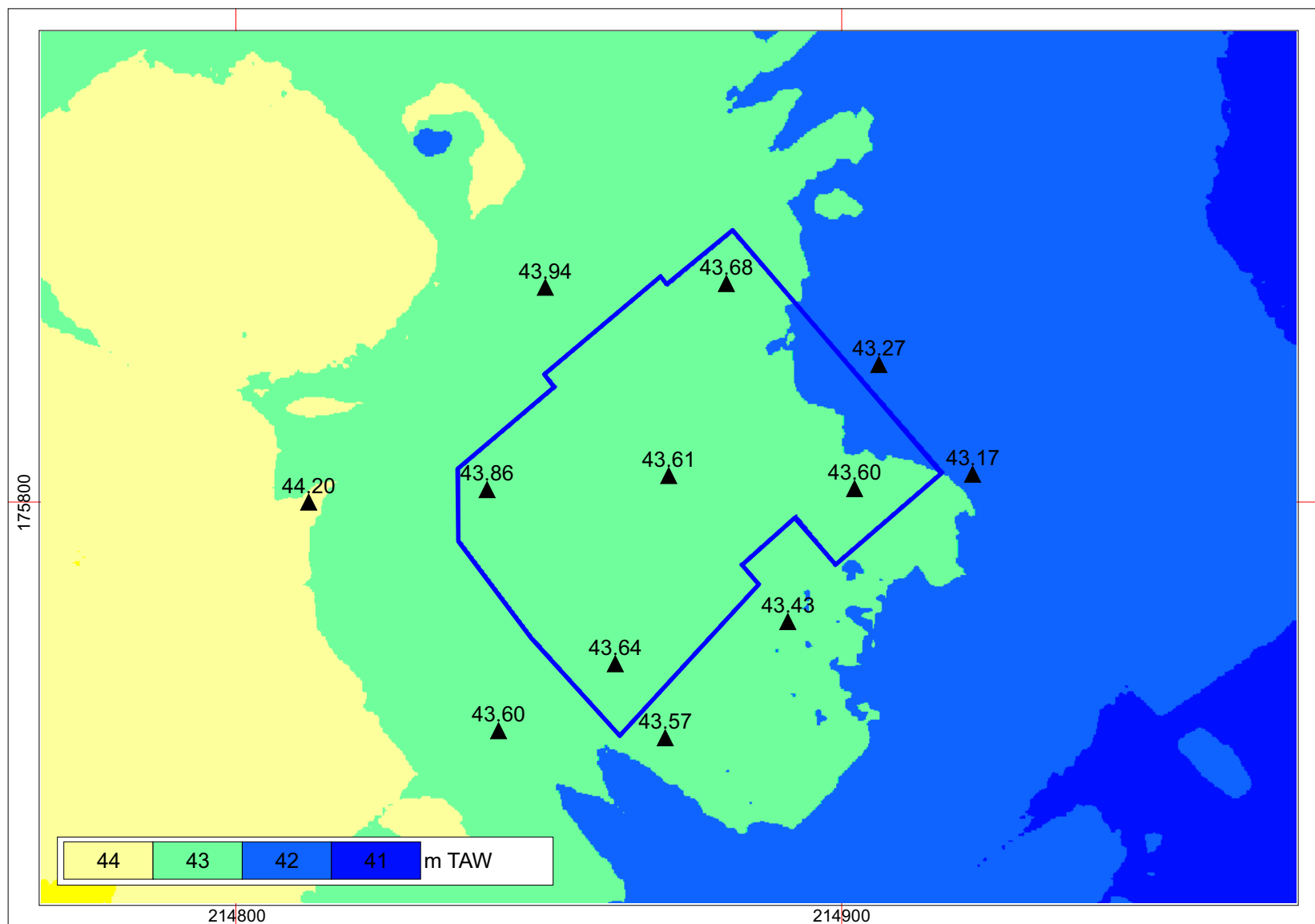
afbakening projectgebied

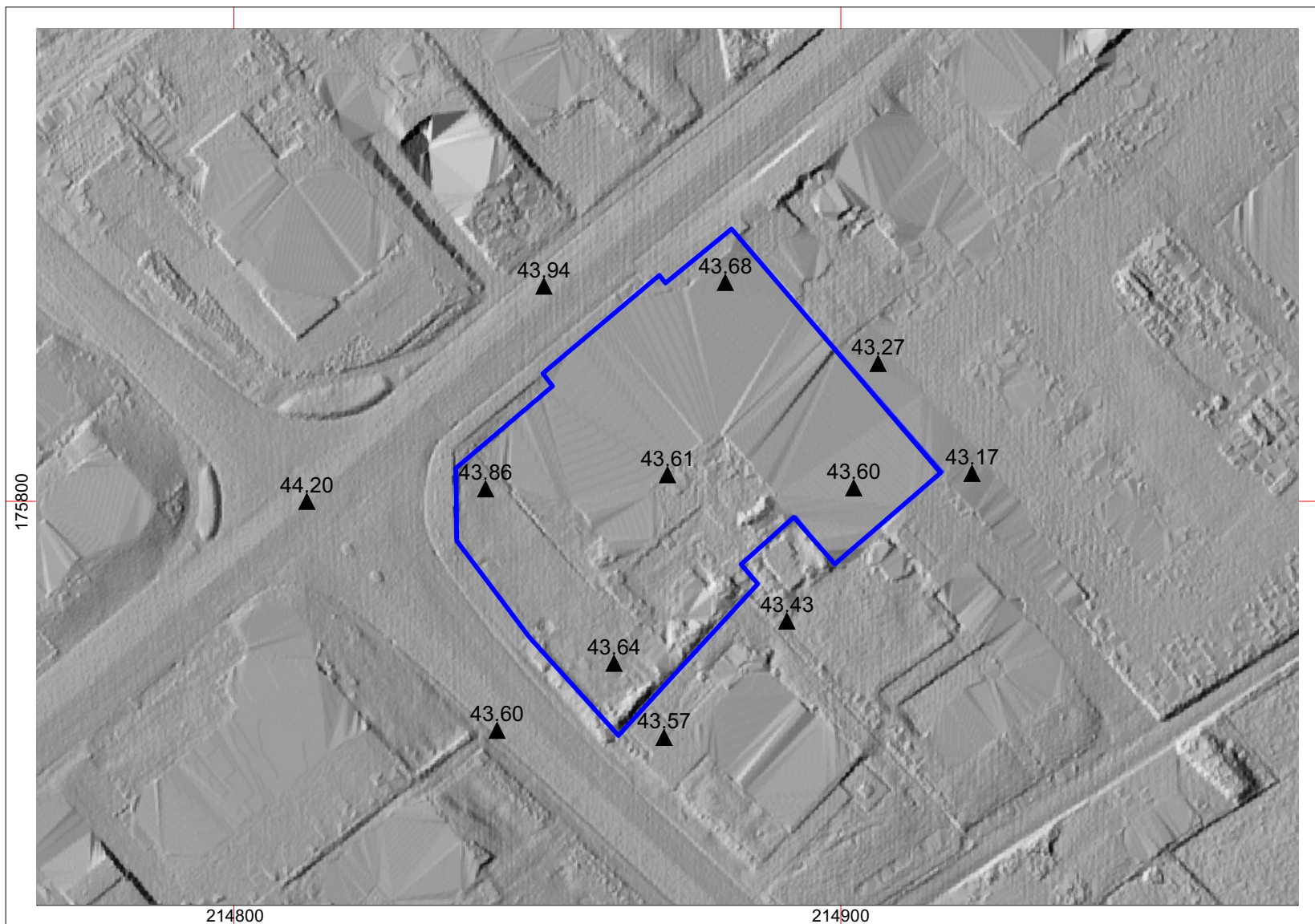
doorsnede A-A'

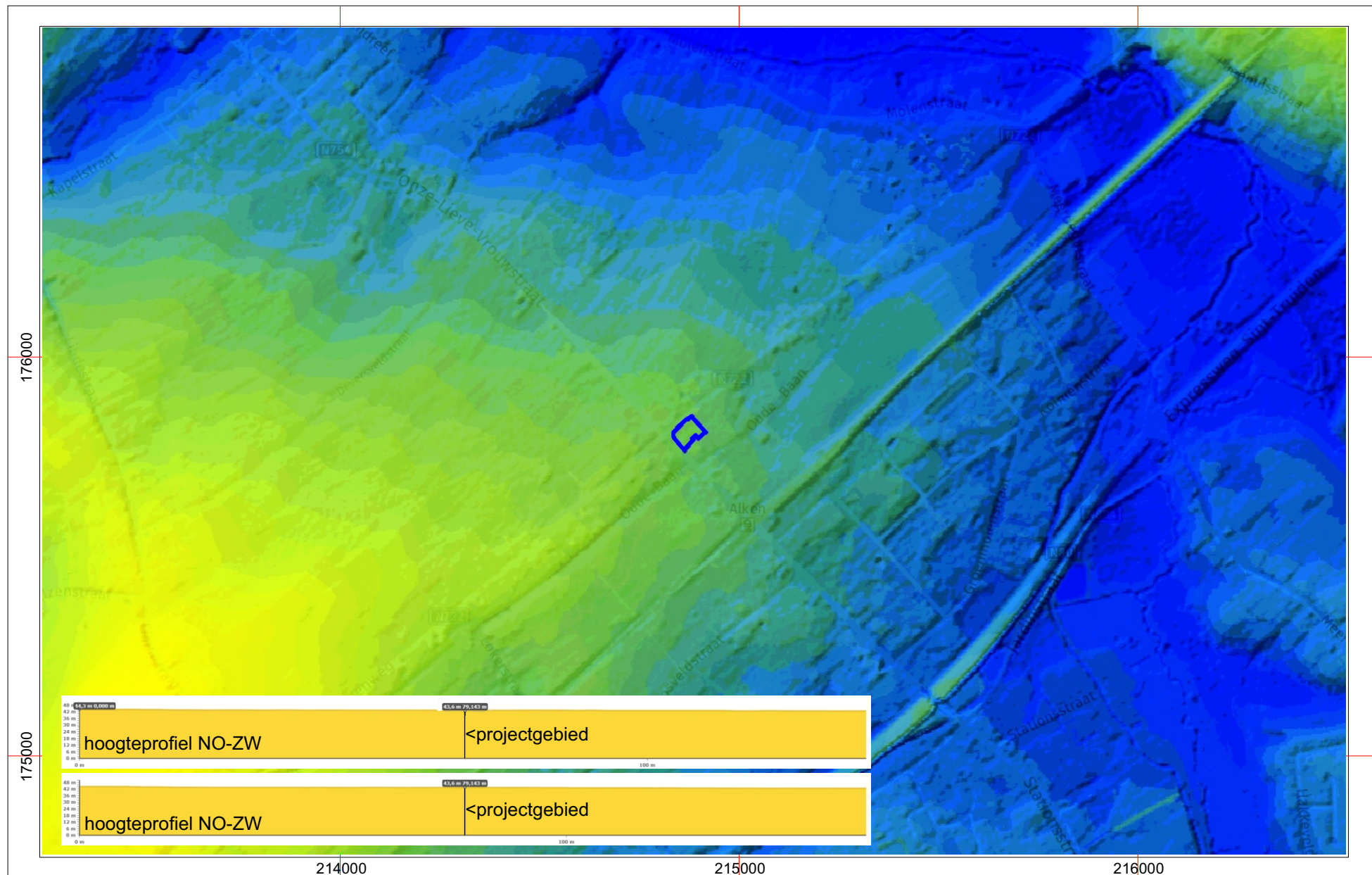

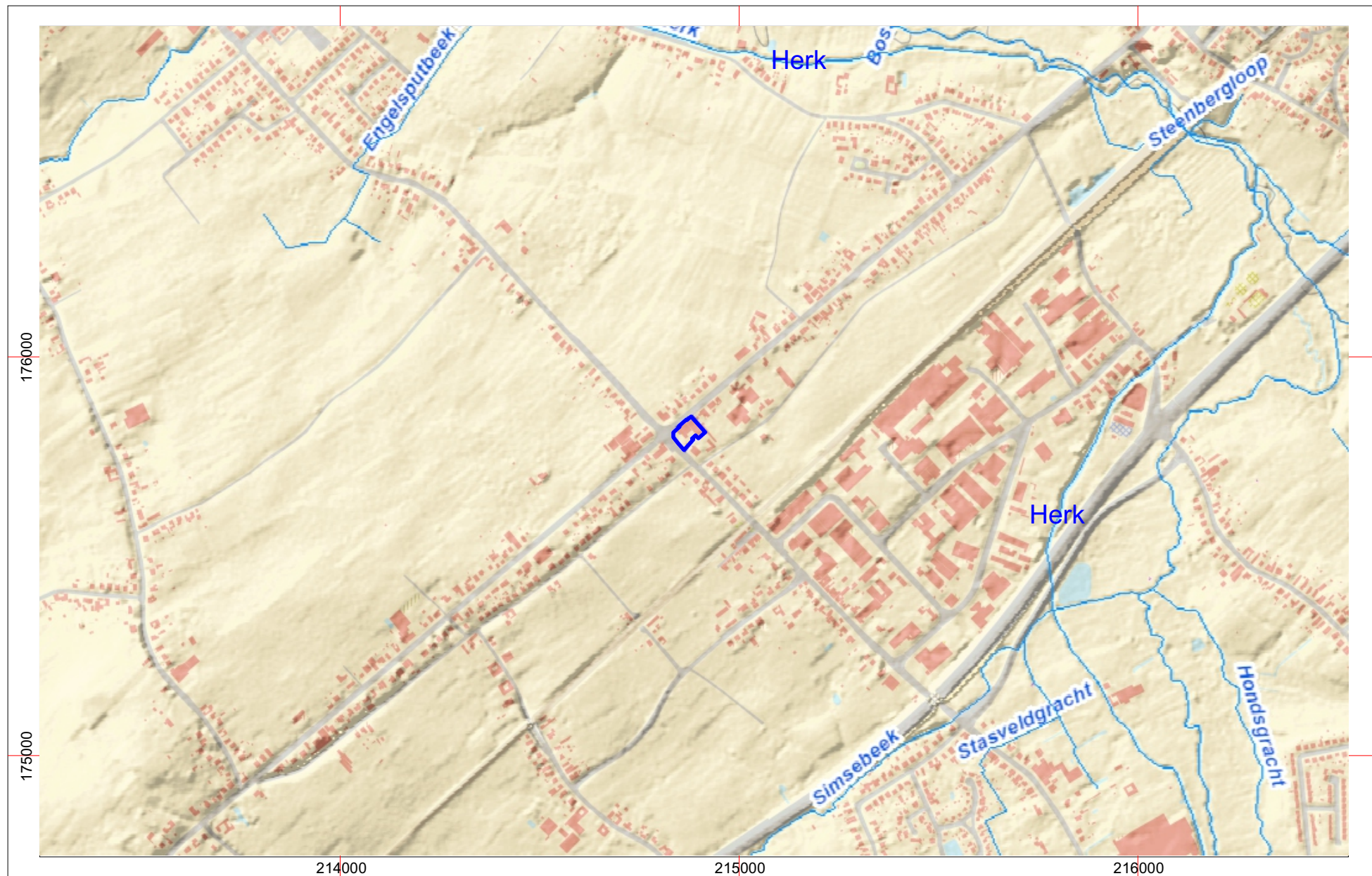
detail hemelwateropvang

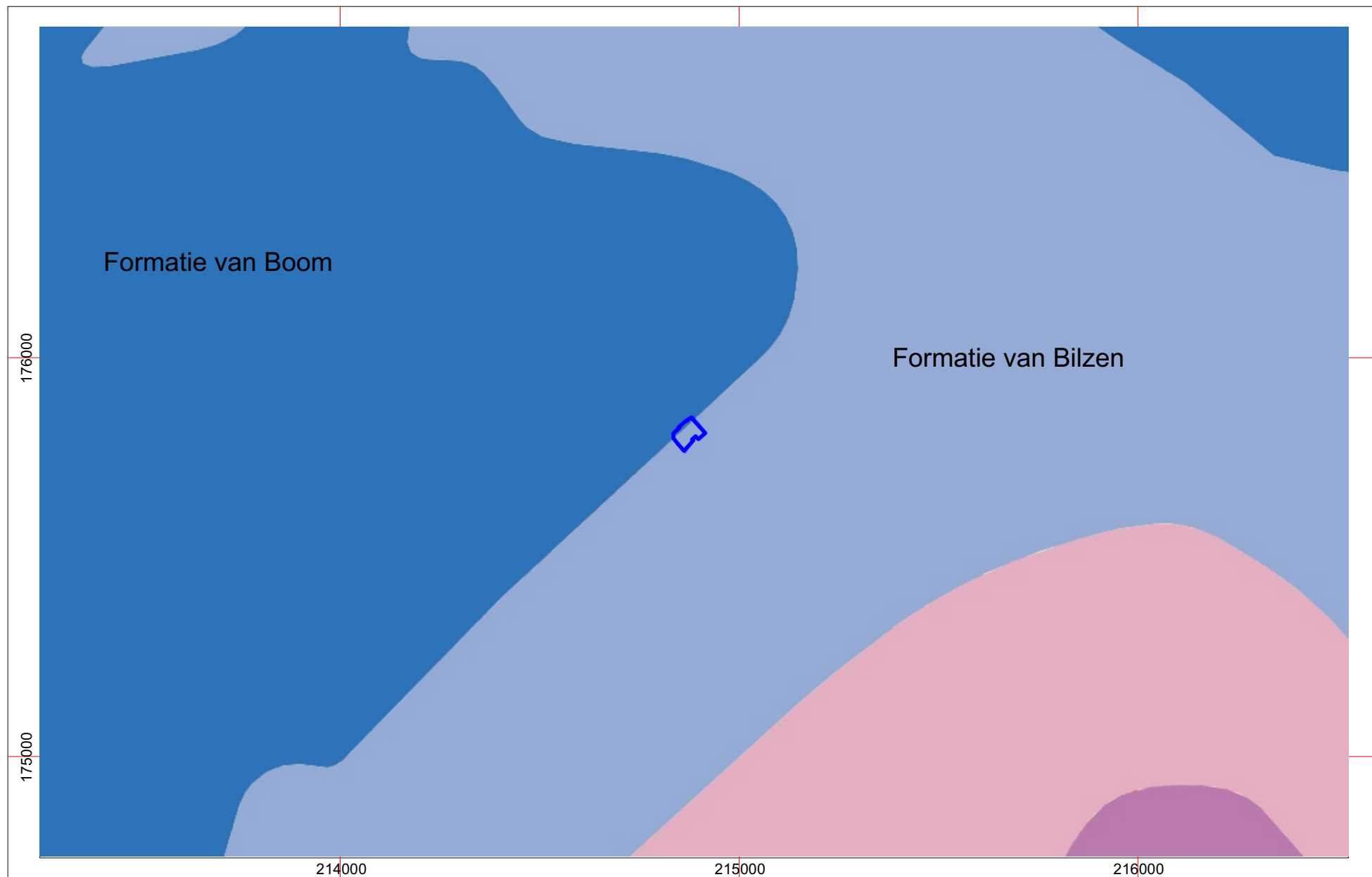

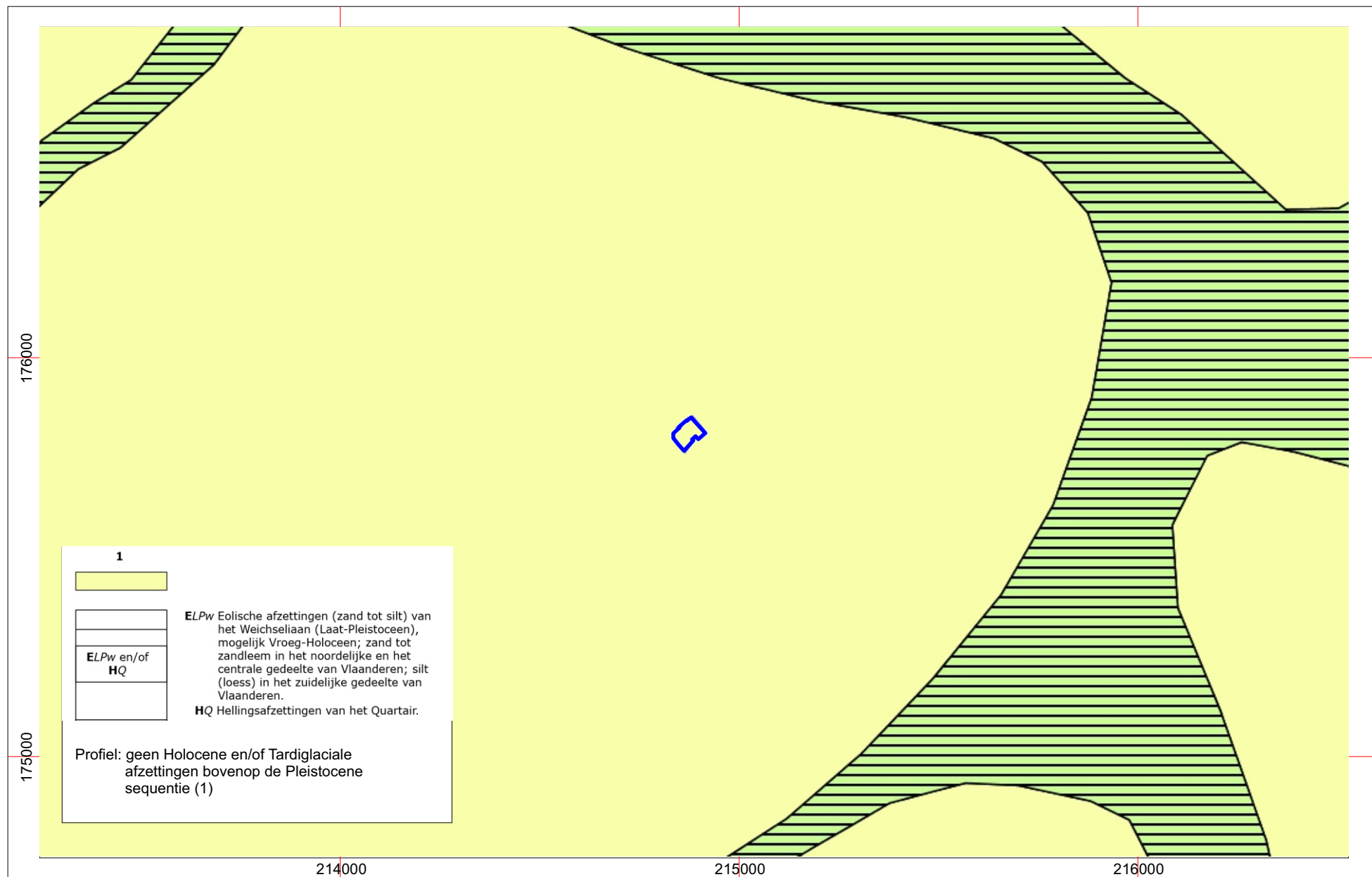

Project: Alken, Steenweg 119A - 121 - Projectcode: 2020A195
 Plan 14: Quartairgeologische situering - Bron: ngi topoviewer
 Datum aanmaak plan: 12/01/2020 situering plangebied blauw omkaderd

GRID: Lambert 72 coördinatenstelsel

